

Katsaus 2000-luvulla julkaistuun suomalaiseen
lastensuojelututkimukseen

Tuija Eronen
6.9.2007

1. Tutkimuskatsauksen tehtävät ja rajaukset	3
2. Yleiskatsaus 2000-luvun lastensuojelututkimukseen	5
3. Laajasti lasten suojelusta	9
3.1 Tutkijatahot.....	9
Yliopistot, erityisesti väitöskirjat ja lisensiaatintyöt.....	9
Tutkimuslaitokset.....	12
Sosiaalialan osaamiskeskukset ja lastensuojelun kehittäminen.....	13
Valtakunnallisiin hankkeisiin liittyvä tutkimus	14
Muu tutkimustoiminta.....	15
3.2 Keskeisiä teemoja	16
Lastenhuolto ja huoltoriidat	16
Lapset ja nuoret väkivallan uhreina	17
Lapset ja nuoret rikoksen tekijöinä	19
4. Lastensuojelun ydin	22
4.1 Tutkijatahot.....	22
Stakes, lääninhallitukset ja kuntien satunnaiset selvitykset.....	22
Yliopistot ja muu tiedontuotanto	25
4.2 Keskeisiä teemoja ja vähän tutkittuja alueita.....	25
Avohuollon työn ja yksittäisten työmenetelmien kehittäminen.....	25
Huostaanotto	28
Sijaishuolto	29
Jälkihuolto.....	31
5. Johtopäätökset ja kehittämissuhteet	32
Kirjallisuus:	35
Liite 1. Kuvauksia väitöskirjoista ja lisensiaatin tutkimuksista tieteenaloittain	62
Liite 2. Kuvauksia artikkelikokoelmista	97

1. Tutkimuskatsauksen tehtävät ja rajaukset

Lastensuojelun kehittämisohjelma on toiminut sosiaali- ja terveysministeriön asettamana vuosina 2003–2007. Kehittämisohjelman parissa on todettu puutteeksi, että aihealueen tutkimuksesta ei ole systemaattista tietoa. Puuttuu myös tietoa tutkimuksen painopisteistä ja suhteesta lastensuojelun kehittämiseen ja käytännön työhön. Tältä pohjalta sosiaali- ja terveysministeriö on esittänyt tehtäväksi tutkimuskatsauksen.

Tutkimuskatsauksen tehtävänä on koota, esitellä ja luonnehtia painopisteiden ja orientaatioiden kautta lastensuojelua koskevaa suomalaista tutkimusta 2000-luvulla. Erityisen kiinnostuksen kohteena on lastensuojelun tutkimuksen ja kehittämisen välinen suhde. Katsauksessa tarkastellaan aluksi lasten ja nuorten elinoloja, elämisen yhteiskunnallisia ja kulttuurisia mahdollisuuksia, eri institutionaalisten toimijoiden perheisiin, lapsiin ja nuoriin kohdistamia palveluita ja toimenpiteitä käsittelevää tutkimusta. Tämän jälkeen katse käännetään erittelemään erityisesti lastensuojelun ydinaluetta käsittelevää tutkimusta ja sen suhdetta lastensuojelun kehittämistoimintaan. Katsauksen ydin painottuu lastensuojelun ydintehtävien, avohuollon, huostaanoton sekä sijais- ja jälkihuollon tutkimuksiin, mutta katsaukseen on otettu mukaan myös lastensuojeluun vaikuttavien laajempien ilmiöiden tutkimusta.

Tämä on perusteltua, koska lastensuojeluun toimintana liittyy sekä tutkimustoiminnan monitieteisyys että käytäntöjen moniammatillisuus, jotka molemmat ovat vaikuttaneet kehittämistyöhön ja sen painotuksiin. Opinnäytetyöt on rajattu koskemaan väitöskirjoja ja liseniaatin tutkimuksia. Substanssi on senkaltainen, että on perusteltua sisällyttää katsaukseen myös joitakin laajoja kehittämistoimintaan liittyviä selvityksiä ja linjauksia (esim. läänien, sosiaalialan osaamiskeskusten yhteydessä tehtyjä). Katsauksen kohteena ovat Suomessa vuosina 2000–2007 (6/2007) julkaistut tutkimukset. Tämä rajaus aiheuttaa ensiksikin sen, että katsauksen painopiste on jo julkaistussa tutkimuksessa. Katsauksen ulkopuolelle ovat jääneet eri yliopistojen, tutkimuslaitosten, osaamiskeskusten ja muiden toimijoiden käynnissä olevat tutkimus- ja kehittämishankkeet, joista ei vielä ole julkaistu tutkimusta. Toiseksi rajaus sulkee pois sellaiset tutkimukset, jotka on julkaistu ainoastaan kansainvälisissä tieteellisissä julkaisuissa.

Tietokantahakujen tekemisessä on käytetty apuna Lahden Tiedekirjaston informaatiikkosten apua ja ystävällistä ohjausta. Lahden Tiedekirjasto on osa Helsingin yliopistokirjastoa. Kotimaisista tietokannoista on kirjallisuuskatsauksen tekemiseen käytetty Linda- ja Arto -tietokantoja. Aikarajana ovat vuodet 2000–2007 ja kielirajauksena joko suomeksi, englanniksi tai ruotsiksi julkaistut tutkimukset. Tietokantojen kautta on lastensuojelun kehittämisohjelman painopistealueiden mukaan haettu Suomessa julkaistuja väitöskirja- ja lisensiaattityötutkimuksia, muita tutkimuksia, tieteellisiä artikkeleita ja artikkelikokoelmia. Arto -tietokannan kautta haettujen tieteellisen lehtiartikkelin ehtona on ollut refereekäytäntö. Näiden lisäksi katsauksessa on mukana myös oppikirjoja, oppaita ja historiikkeja. Hakusanoina tutkimuksia kartoitettaessa on käytetty asiasana ja fraasihakuja. Ensimmäisen haun asiasanoja ja fraaseja ovat olleet lastensuojelu, avohuolto, huostaanotto, sijaishuolto, laitoshuolto, lastensuojelu, jälkihuolto, lastenhuolto, perheväkivalta, perhehoito, perhetyö, nuorisorikollisuus, nuoret ja päihteet, nuoret ja väkivalta, varhainen puuttuminen, varhainen vuorovaikutus sekä riski yhdistettynä erilaisiin lyhennyksiin sanoista perhe, lapsi ja nuoret. Tätä hakua on täydennetty seuraavilla asiasana- ja fraasihauilla: kaltoinkohtelu, laiminlyönti, ongelma nuoret, ongelma lapset, yksinhuoltaja, huoltajuus, koulukiusaaminen, nuoret ja syrjintä, nuoret ja syrjäytyminen, perhe ja päihteet, perhe ja syrjäytyminen, perhe ja huumeet, perhe ja mielenterveys. Asiasanahakuja on täydennetty selaamalla esim. Sosiaali- ja terveysministeriön, lääninhallitusten ja osaamiskeskusten internetsivustojen julkaisuja ja käyttämällä tutkimuskatsauksen laatijan omaa sekä tutkimukseen että käytännöntyöhön liittyvää asiantuntijuutta lastensuojelusta ja lastensuojelun kehittämisestä.

Katsauksessa on pyritty noudattamaan järjestelmällisen kirjallisuuskatsauksen periaatteita niin että hakujen tuloksena löytyneet tutkimukset mainitaan kirjallisuus luettelossa, mutta raportissa niistä käsitellään yksityiskohtaisemmin lastensuojelun kannalta vain keskeisimpiä. Liitetiedostoina olevat tutkimusten ja kirjallisuuden luonnehdinnat on tehty pääasiassa väitöskirjojen ja lisensiaattitöiden abstraktien kautta, yliopistojen ja tutkimuslaitosten internetsivustojen lehdistötiedotteiden tai tiivistelmätiivistöiden kautta ja käyttäen apuna myös Gradum -kirjakaupan tiivistelmiä. Osa tutkimuksista on yhä kuitenkin saatavissa vain paperiversioina tai mikrokortteina ja on jäänyt tarkastelematta saatavuuden hankaluuden vuoksi.

2. Yleiskatsaus 2000-luvun lastensuojelututkimukseen

Lastensuojelusta tai laajemmin lasten hyvinvoinnista ja hyvinvoinnin mahdollisista uhista tai riskeistä ja niihin puuttumisesta käytävä yhteiskunnallinen keskustelu ja lapsiin, nuoriin ja perheisiin suunnattu hanketoiminta on 2000-luvulla ollut vilkasta. Tämän keskustelun ja kehittämisen joukosta tutkimustiedon löytäminen ei ole ollut helppoa. Käydyssä keskustelussa ja hanketoiminnassa lastensuojelu voidaan käsitteellä määrittää joko lasten hyvinvointiin, sen mahdollisiin uhkiin ja riskitekijöihin liittyviksi tekijöiksi ja kaikkiin lapsiin kohdistetuiksi palveluiksi tai sitten lastensuojelu käsitteellistetään hallinnollisena lastensuojelun sosiaalityön prosessina, jolloin lastensuojeluksi ymmärretään vain kuntien lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakkaiksi kirjaamiin lapsiin kohdistuvat viranomaistoimet, päätökset ja päätösten kautta perheille ja lapsille ohjatut tukimuodot. *Ensimmäinen aukko tämän hetkessä lastensuojelututkimuksessa on lastensuojelun käsitteen teoreettisen pohdinnan ja keskustelun puuttuminen.*

Lastensuojelua ja erityisesti lasten elämän olosuhteita käsittelevän tutkimustoiminnan ensimmäinen painopiste on väitöskirja- ja lisensiaatintöissä, joita on 2000-luvulla julkaistu runsaasti. Eri tieteen aloilla tehtyjen tutkimusten käytännöllinen kytkös kohdistuu erityisesti erilaisten ilmiöiden, kokemusten, sosiaalisten tai käytännöllis-hallinnollisten ongelmien tunnistamiseen, joilla on merkitystä lapsiin ja perheisiin kohdistettavien palveluiden kehittämisessä. Toinen painopiste on nuorisotutkimuksessa. Nuorisotutkimusseuran ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuosittain julkaisemat tutkimukset lisäävät tietoa nuorista ja nuorten elinoloista. Myös Stakesin nuorten päihteidenkäyttöä käsittelevä tutkimus- ja julkaisutoiminta on ollut säännöllistä ja varsin runsasta. Tämä tutkimustoiminta lisää yleisesti lapsista ja nuorista käytössä olevan tutkimustiedon määrää ja on osin sovellettavissa myös lastensuojelun kehittämiseen. Kolmas tiedontuotannon painopiste on hankekehittäminen. Hankkeisiin liittyvä tutkimus- ja kehittämistoiminta on ollut 2000-luvulla runsasta, mutta hanketoimintaa leimaa usein sekä niihin liittyvän tutkimuksen satunnaisuus että käytännönkehittämisen ja tutkimuksen välisen suhteen määrittelyn epämääräisyys. Hanketoimintaan liittyvät selvitykset näyttäisivät usein olevan lähempänä hallinnollisen seurannan edellyttämiä arviointeja ja hallinnollista raportointia kuin tieteellistä tutkimusta.

Lasten hyvinvointiin ja sen uhkiin liittyvissä tutkimuksissa on käsitelty erilaisia väkivallan muotoja, joissa lapset tavalla tai toisella ovat osallisina joko uhreina tai tekijöinä. Tutkimuksissa käsitellään auttamiseen liittyviä menetelmiä, nuorten syrjäytymistä ja sen ehkäisyä, nuorten rikollisuutta, päihteitä ja päihteiden merkitystä nuorisokulttuurissa, erilaisten riskitekijöiden tunnistamista ja varhaista puuttumista, monikulttuurisuutta, lasten toimijuutta erilaisissa instituutioissa, osallisuutta ja sosiaalista pääomaa.

Lasten elämänoloista kertovat tutkimukset kertovat kuitenkin hyvin vähän siitä mitä keitä ovat lastensuojelun asiakkaina olevat lapset ja perheet. Miten he elävät ja millaista tukea he saavat tai mitä lastensuojeluna valtakunnallisesti tehdään? Tämä arvio ei poikkea Tarja Heinon ja Tarja Pösön (2003a) tekemästä arvioista lastensuojeluun liittyvän tiedon tuottamisesta. Ainoa muutos on, että tieto lastensuojelua tarvitsevista noin 1-4 % alaikäisistä on aukkoista ja katoaa entistä helpommin erityisesti nuoria käsittelevän tutkimustoiminnan laajuuteen tai nuoriin ja perheisiin liittyvien ehkäisevien hankkeiden tiedon tuotantoon. *Toinen aukko on lastensuojelututkimuksen ohuus ja tutkimusta ohjaavan organisaation puuttuminen. Lastensuojelusta ei tuoteta järjestelmällistä ja säännöllistä erityisesti lastensuojelun ytimeen keskittyvää tietoa.*

Lastensuojelun asiakkaina olevista lapsista tuotettu säännöllinen valtakunnallinen tieto rajoittuu Stakesin vuosittain julkaisemaan lastensuojelun tilastoon, jossa eritellään kuntien ilmoituksen mukaisesti lastensuojelun avohuollon asiakkaiden ja huostaanotettujen lasten määrät. Tätä tietoa käytetään lasten hyvinvoinnin tai pahoinvoinnin mittarina, vaikka se on tarkoitukseen varsin karkea ja myös osin kiistanalainen. Tilastosta ei lukumäärän lisäksi ole saatavissa tarkempaa tietoa lapsista eikä heidän perheistään. Toisin kuin esimerkiksi Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen nuorten rikollisuustilastot, joissa on jo vuosien ajan mitattu sekä erilaisia rikollisuuden lajeja ja näiden lisäksi myös itse ilmoitettua rikollisuutta että poliisiin tietoon tullutta rikollisuutta, ovat lastensuojelun tilastot vielä karkeampaa hallinnollisten toimenpiteiden kirjaamista ja mittaamista.

Lastensuojelun ytimen tiedontuotanto painottuu lisensointoihin, erilaisiin opas- tai oppikirjateksteihin sekä artikkelikokoelmissa julkaistuihin kirjoituksiin, joiden kohteena ovat erilaiset työmenetelmät, näiden menetelmien kuvaaminen ja kehittäminen.

Tutkimukset ovat pääasiassa tapaustutkimuksia. Erityisesti lapsilähtöisyys, sen määrittely ja lapsilähtöisyyden toteutumisen tarkastelu erilaisissa institutionaalisissa käytännöissä on ollut yhteiskuntatieteellisten tutkimusten kiinnostuksen kohteena 2000-luvulla. Terveystieteiden kiinnostuksen kohteena ovat olleet riskilapsuuksien tai riskikäyttäytymisen tunnistaminen ja varhainen puuttuminen tai kumuloituneiden traumattisten kokemusten tunnistaminen ja hoito, johon liittyy huostaanotettujen lasten erityispalvelutarpeiden tunnistaminen ja määrittelemine psykiatrian ja osin myös erityispedagogiikan näkökulmasta. Oikeustieteellisen tutkimuksen kiinnostus taas on keskittynyt lapsen oikeuksien toteutumiseen erilaisissa hallinnollisissa prosesseissa ja osin myös sosiaalityöntekijän rooliin lapsen edun valvojana näissä prosesseissa.

Lastensuojeluun liittyvää muuta tutkimusta julkistetaan usein tieteellisinä artikkeleina kansainvälisissä julkaisuissa. Lastensuojeluun liittyviä tieteellisiä artikkeleita on julkaistu Suomessa 2000-luvulla varsin vähän ja niistäkin useat liittyvät tekeillä oleviin tai tehtyihin väitöskirjoihin tai liseniaatintöihin. Suomessa julkaistujen tieteellisten artikkeleiden vähyteen voi olla syynä tiedepolitiikka, joka rohkaisee tutkijoita kansainväliseen julkaisemiseen. Erityisesti lääketieteen ja myös viime vuosina muiden tieteenalojen julkaisutoiminta on suuntautunut yhä enemmän kansainvälisiin lehtiin. Kansainväliset tieteelliset lehdet ja julkaisut on kuitenkin jätetty tämän katsauksen ulkopuolelle.

Sekä lasten ja nuorten hyvinvointiin ja sen uhkiin että lastensuojeluun liittyvää tutkimusta ja kehittämistoimintaa esitellään usein erilaisissa artikkelikokoelmissa, joissa lastensuojelua käsittelevä tai sivuava artikkeli voi olla yksi artikkeli monien muiden tutkimuksellisten tai käytännöllisten näkökulmien joukossa. Toimitetut artikkelikokoelmat eivät välttämättä noudata tieteellisen artikkelin kriteereitä. Osaa artikkelikokoelmista voisi luonnehtia pikemminkin mielipidekirjoituksiksi kuin tutkimukselliseksi teksteiksi, silti ne esittelevät osin lastensuojelun tai yleisemmin lapsiin ja nuoriin liittyvän tekeillä olevan tutkimuksen ja keskustelun painopisteitä. Artikkelikokoelmissa näkyy nuorisotutkimuksen määrällinen laajuus tai jopa yliedustus, mutta myös eri tieteen alojen tutkimusmenetelmien kehittäminen ja käytäntösuuntautuneisuus. Toisaalta käytäntötutkimuksellinen ote merkitsee jo yhden artikkelikokoelman sisällä sekä laajaa moninäkökulmaisuuutta että suppeiden kokonaisuuksien tutkimista ja tämä lisää entisestään lastensuojeluun liittyvän tiedon sirpaleisuutta.

Lastensuojelusta on kirjoitettu 2000-luvulla myös oppikirjoja ja oppaita. Monet niistä ovat joko sellaisiksi kirjoitettuja tai luokiteltu tässä katsauksessa oppikirjoiksi helppotajuuden informatiivisuutensa ja käytännön ohjeistuksensa vuoksi. Niiden tavoitteena on hahmottaa tai kuvata joko yhtä työmenetelmää, ohjeistaa jotakin tiettyä työvaihetta, määritellä ongelmaa ja opastaa sen tunnistamisessa. Oppikirjoissa pyritään usein luomaan sosiaalityön itseyttä, vahvistamaan ammatti-identiteettiä tai tuomaan uutta näkökulmaa lastensuojeluun. Lastensuojelujärjestöt ja erityisesti lastenkodit ovat 2000-luvulla tehneet tai teetättäneet omasta historiastaan lukuisia historioita. Monen laitoksen tai järjestön menneisyys ulottuu jopa sadan vuoden taakse. Tarve ymmärtää menneisyyttä ja sitä kautta myös tätä päivää on suuri lastensuojelun käytännön toimijoiden parissa.

Suomalaista keskustelua lastensuojelusta käydään vilkkaasti erilaisissa ammatillisissa lehdissä. Lastensuojelun moninaisten arkisten käytäntöjen kehittäminen näkyy toimintana, tietona, kannanottoina ja mielipiteinä näiden lehtien palstoilla tai suodatettuna tietona tehdyistä tutkimuksista. Lasten pahoinvoinnista, suojelemisen projekteista, käytännöistä ja erilaista työmenetelmistä käydään vilkasta keskustelua sosiaalialan ammattilehdissä (esim. Perheterapia, Sosiaaliturva, Lapsen maailma, Perhehoito) ja myös muissa ammattilehdissä (esim. Tiimi, Suomen Lääkärilehti, Opettaja-lehti, Poliisi ja oikeus, Nuorisotyö, Terveystieteiden aikakausjulkaisu, Haaste-lehti). Tyypillistä näille keskusteluille on, että näyttävät muodostavan teemoittain eriytyneitä ja varsin suljettuja ammatillisia keskusteluja. Tämä käytäntösuuntautunut kiinnostus lapsiin, nuoriin ja lasten ongelmiin ja niistä käytävä vilkas keskustelu ja sen erilaiset äänenpainot ovat runsas tutkimusaineisto. Lastensuojelu näyttää keskustelun runsaudesta päätellen olevan alue, josta melkein jokaisella ammattiryhmällä on mielipiteensä ja jotakin sanottavaa. *Suomesta puuttuu kuitenkin erityisesti lastensuojeluun erikoistunut käytännöllistieteellisesti painottunut aikakausjulkaisu.*

3. Laajasti lasten suojelusta

Erityisen kiinnostuksen kohteena tässä katsauksessa on lastensuojelun tutkimuksen ja kehittämisen välinen suhde. Seuraavaksi tarkastellaan lasten ja nuorten elinoloja, elämisen yhteiskunnallisia ja kulttuurisia mahdollisuuksia, eri institutionaalisten toimijoiden perheisiin, lapsiin ja nuoriin kohdistamia palveluita ja toimenpiteitä käsittelevää tutkimusta ja pohditaan myös sen suhdetta lastensuojelun tutkimukseen ja kehittämistoimintaan.

Lasten ja nuorten hyvinvointiin ja elinoloihin liittyvää tutkimusta on 2000-luvulla tehty sekä monelta eri tieteen alalta väitöskirja- ja lisensiaatintöinä että myös valtionhallinnossa monen eri ministeriön hallinnonalaan kuuluvana. Lapsuus tai lapsuuteen liittyvät ilmiöt eivät asetu helposti hallinnoitavaksi tai koordinoitavaksi toiminnaksi. Leimallista 2000-luvun tutkimus- ja kehittämistoiminnalle on myös hankekehittämisen laajuus. Seuraavaksi luodaan lyhyt katsaus siihen missä ja miten tätä tutkimusta on tehty 2000-luvulla.

3.1 Tutkijatahot

Yliopistot, erityisesti väitöskirjat ja lisensiaatintyöt

Suurin osa lasten ja nuorten hyvinvointiin ja sen uhkiin liittyvästä tutkimuksesta on väitöskirja- ja lisensiaatintutkimusta eri tieteen aloilta. Näitä tutkimuksia löytyi yhteensä 91¹ ja niistä on koosteet tieteenaloittain tämän selvityksen lopussa. Väitöskirjatutkimus liittyy usein myös johonkin laajempaan Suomen Akatemian rahoittamaan hankkeeseen. Myös yliopistojen toimintaan liittyy lapsiin ja perheisiin liittyvän tutkimustoiminnan koordinoitua erilaisiksi tutkimusohjelmiksi. Jyväskylän, Tampereen ja Turun yliopistoissa on koottu lapsuuden ja perheiden tutkijoita ja tutkimusta yksiköiksi ja verkostoiksi. Näillä verkostoilla on myös kytköksiä kansainväliseen lapsuutta ja

---

¹ Yhteiskuntatieteellisiä väitöskirjoja ja lisensiaattitöitä laajasti lastensuojeluun liittyen on julkaistu yhteensä 55 ja ne ovat kasvatussosiologian, sosiologian, sosiaalipsykologian, sosiaalityön, yhteiskuntapolitiikan, tiedotusopin, sosiaaliantropologian ja sosiaalipsykiatrian tutkimuksia. Terveystieteiden väitöskirjoja ja lisensiaattitöitä on tutkimuskatsauksessa yhteensä 20 ja niiden tieteenaloja ovat kansanterveystiede, hoitotiede, psykiatria, psykologia ja lasten lääketiede. Kasvatustieteellisiä ja erityispedagogiikan väitöskirjoja on 9. Uskontotieteen väitöksiä on 4. Oikeustieteen väitös- ja lisensiaatintutkimuksia on 3 ja yksi väitöstutkimus on sosiaali- ja taloushistorian tieteenalalta.

lastenelinoloja käsittelevään tutkimustoimintaan, mutta tähän toimintaan liittyvää tutkimusta on Suomessa julkaistu hyvin vähän (ks. esim. Oksanen et.al. 2006). Lapsiin ja nuoriin sekä heidän hyvinvointiinsa ja sen riskitekijöihin liittyvää tutkimusta tehdään hyvin erilaisista teoriaperinteistä lähtien, jolloin myös käytännön sovellukset tutkimuksesta voivat olla hyvin erilaisia.

Yhteiskuntatieteellisten väitös- ja lisensiaatintutkimusten kiinnostuksen kohteina ovat ilmiöt kuten väkivallan erilaiset muodot, nuoret rikoksen tekijöinä tai uhreina, nuorten marginaalisuus ja reunalla oleminen, kokemukset erilaisissa hankalissa elämän tilanteissaan, erilaiset auttamisen työmenetelmät ja näiden menetelmien arviointi. Myös lasten kokemusten tutkiminen tulee esille, mutta useimmiten ääneen pääsevät yli 12-vuotiaat tai jo aikuiset kertomaan kokemuksistaan ja muistoistaan. Tutkimusotteet ovat pääasiassa laadullisia, jolloin aineistot ja niiden hankinta pohjautuu joko teema-haastatteluihin tai asiakirja-aineistoihin. Tutkimusmenetelminä on myös käytetty etnografisia tai elämäkerrallisia menetelmiä. Kuitenkin laajemmat tilastolliset tutkimukset ovat enemmänkin poikkeuksia väitöskirja tai lisensiaatin tutkimuksina toteutettuina.

Yhteiskuntatieteellisissä väitöskirjoissa tai lisensiaatin töissä ei ole käytetty aineistona seurantatutkimusaineistoja, mutta pidempiä ajanjaksoja on hahmotettu asiakirja-aineistojen perusteella kahdessa väitöstutkimuksessa. Sauraman (2003) tutkimus, joka on ainoa huostaanottoa käsittelevä tutkimus, kiinnittää huomion huostaanottoon ja siinä 1960-luvulla tapahtuneeseen murrokseen, joka oli tutkimuksen mukaan ennen kaikkea lastensuojelun totuusjärjestelmän ja käytäntöjä koskevan maailmankuvan murros. Harrikarin (2004) lainsäätämisasiakirjoihin perustuvassa väitöskirjassa taas muistutetaan siitä, että jokainen historiallinen aikakausi luo oman alaikäisten rikollisuutta koskevan merkitystodellisuutensa, joka nivoutuu oman aikansa yhteiskuntapolitiikkaan. Tutkimuksessa ei anneta käytännön kehittämiseen tai lakien laatimiseen liittyviä ohjeita, mutta todetaan, että kehittämisessä olisi hyvä tuntea kestäviä ja pysyviä elementtejä ja kykyä erottaa ne ajallisesti lyhytaikaisista trendeistä.

Lääketieteisiin nojautuvan tutkimuksen kiinnostuksen kohteena ovat sekä fyysiseen että mielenterveyteen vaikuttavien riskitekijöiden tunnistaminen ja riskien ehkäisyyn liittyvät tekijät. Lääketieteellisen tutkimusten näkökulmasta riskien ehkäiseminen ja

vaikutusten kumuloituminen johtaa käytäntöihin, joissa erilaiset perheen ja varhaislapsuuden riskit tulisi tunnistaa mahdollisimman aikaisin. Ehkäisevistä työmenetelmistä erityisesti terveydenhoitajien työ ja perhetyö ns. riskiperheiden kanssa ovat kiinnostuksen kohteena. Lastensuojelun näkökulmasta nämä perheet eivät välttämättä ole millään tavoin lastensuojelun asiakkaina vaikka esim. keskosena syntymiseen liittyy moniakkin lapsen terveyttä ja kehitystä vaarantavia tekijöitä. Terveystieteiden tutkimusmenetelmät ovat usein tilastollisia, otokset suuria ja samaa aineistoa käytetään usean tutkimuksen tekemisessä. Ajallisesti tietyn tutkittavan ryhmän laajat seuranta-tutkimukset voivat olla jopa 30-vuoden mittaisia.

Kasvatustieteen ja erityispedagogiikan tutkimuksissa korostuu lasten ja nuorten ”haasteellisuus” kasvatuksen, kuntoutuksen ja erityisopetuksen kannalta. Tutkimus- ja aineistonhankintamenetelmät ovat vaihtelevia. Tutkimuksissa on käytetty asiakirja-aineistojen tilastollista analyysiä, etnografista tutkimusotetta, haastatteluja ja myös seuranta-tutkimuksen menetelmiä. Erityisopetukseen ja kuntoutukseen liittyvä tutkimuskiinnostus alkaa lapsen neuvola- ja päiväkotivaiheessa ja päättyy oppivelvollisuuden suorittamiseen äärimmillään koulukodissa. Osassa tutkimuksia on lastensuojelukytkös, koska tutkitut lapset ovat lastensuojelun asiakkaita, mutta silti kytkös näyttäytyy välillä hyvin hämäränä, koska kiinnostus on kuitenkin enemmän pedagogisessa kehittämisessä. Kasvatustieteellisissä tutkimuksissa käsitellään myös koulussa ilmenviä ilmiöitä kuten koulukiusaamista, varhaisnuorten rikoksia tai monikulttuurisuutta suhteessa kiusaamiseen, mutta nämä koulu-yhteisöihin ja lasten tai nuorten elämään liittyvät ongelmat tai niihin puuttuminen eivät määrity lastensuojelukysymyksiksi vaan pikemminkin yleisiksi nuorten hyvinvointiin tai pahoinvointiin liittyviksi tai syrjäytymisen ehkäisemiseen liittyviksi kysymyksiksi.

Uskontotieteen väitöskirjoissa keskiössä ovat nuoruuden sekä yksilöllisen että yhteiskunnallisen reaktion ääri-ilmiöt kuten satanismi ja bulimia. Tutkimusote näihin ilmiöihin ymmärtävä, yhteiskuntakriittinen ja tutkimuksissa korostuu kulttuurisen ymmärryksen hakeminen ja sen sitominen tutkittavien elämäkerralliseen ymmärrykseen.

Oikeustieteen väitöskirjat ja lisensiaatintyöt perustuvat asiakirja-aineistoihin ja keskittyvät erityisesti viranomaistoiminnan puutteiden esille tuomiseen lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa rikos- tai siviilioikeusprosesseissa. Tutkimusaineistot ovat usein laajoja

ja ne on koottu eripuolilta Suomea, jolloin myös käytäntöjen vertailu ja kansalaisten oikeusturvan valvontaan ja tasavertaisuuteen liittyvät periaatteet tulevat näkyviksi. Tutkimuksissa tehdään myös selkeitä ehdotuksia hallinnollisten käytäntöjen parantamiseksi lasten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta.

Ainoastaan yksi väitöstutkimus on sosiaali- ja taloushistoriallinen ja siinä pyritään ymmärtämään huumeiden käyttöä laajemmassa ajallisessa kontekstissa yhteiskunnallisena ja kulttuurisena ilmiönä. Lastensuojeluun tai lasten elinoloihin ja hyvinvointiin liittyvät kysymykset eivät vielä toistaiseksi ole yltäneet julkaistujen hallinto- tai taloustieteiden väitöstutkimusten aiheiksi.

Tutkimuslaitokset

Nuorten elinolot, rikollisuus, päihteet ja syrjäytymisen ehkäisy ovat vilkkaan tutkimuskiinnostuksen kohteena eri tieteen aloilla. Säännöllistä koko nuorisoon liittyvää valtakunnallista tutkimustoimintaa ovat Nuorten elinolot -julkaisut (Kuure et.al 2002; Paju 2004; Karvonen 2006) ja nuorten asenteita kuvaavat Nuorisobarometrit² (esim. Wilska 2004) sekä nuorten rikollisuuteen liittyvät Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen³ julkaisut, joissa käsitellään nuoria sekä rikosten tekijöinä että uhreina erilaisten tilastojen ja myös itse ilmoitetun rikollisuuden kautta sekä viime aikoina myös sosiaalista pääomaa rikollisuutta ehkäisevänä tekijänä (Kivivuori et.al. 2001; Kivivuori & Savolainen 2003; Kivivuori & Salmi 2005). Tutkimuslaitoksen tutkimustoimintaan

---

² Opetusministeriön yhteydessä oleva Nuorisoasiain neuvottelukunta tuottaa tietoa nuorten elinoloista ja asenteista rahoittamalla ja julkaisemalla nuoria koskevaa tutkimusta yhteistyössä eri tutkimusyhteisöjen kanssa. Tärkeimpiä julkaisuja ovat nuorten arvoja ja asenteita vuosittain kuvaavat nuorisobarometrit ja nuorten elinoloja kuvaavat vuosikirjat. Elinoloja kuvaava vuosikirja toimitetaan yhdessä Stakesin kanssa. Nuorisotutkimus on nuorisoon (12–28-vuotiaat) kohdistuvaa monitieteellistä tutkimusta, joka kohdentuu ensisijaisesti nuorisotyötä sekä -politiikkaa palvelemaan tutkimukseen. Nuorisotutkimuksessa painottuvat muun muassa nuorisokulttuurien tutkimus, kulutustutkimus, syrjäytymisen, etnisten suhteiden sekä koulutuksen ja nuorisotyön laadun tutkimus. Opetusministeriön nuorisoyksikkö tukee soveltavaa nuorisotyötä, -toimintaa ja -politiikkaa palvelevaa tutkimusta.

³ Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos perustettiin vuonna 1974 ja se jatkaa vuonna 1963 oikeusministeriön alaisuuteen perustetun Kriminologisen tutkimuslaitoksen toimintaa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tehtävänä on harjoittaa puolueetonta oikeuspoliittista tutkimusta ja siihen liittyvää julkaisutoimintaa, seurata koti- ja ulkomaisen oikeuspoliittisen tutkimuksen kehitystä, ylläpitää ja edistää kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä oikeuspoliittisen tutkimuksen alalla sekä suorittaa oikeusministeriön laitokselle antamat erityiset tutkimus- ja selvitystehtävät. Laitoksessa harjoitettavan tutkimuksen leimallinen piirre on yhteiskuntatieteellisen ja oikeudellisen näkökulman yhdistäminen

kuuluvat myös selvitykset eri toimenpiteiden toimivuudesta kuten nuorten huumeiden käyttäjien puhuttelusta (Rönkä 2006) ja lasten huoltoriitojen käsittelystä tuomioistuimissa (Valkama & Litmala 2006) sekä monitieteisen ymmärryksen lisääminen nuorista ja rikoksista (Honkatukia & Kivivuori 2006). Myös Stakesin päihde- ja huume-tutkimusyksikkö osallistuu erilaiseen sekä nuorten elinoloja että nuorten ja osin myös perheiden päihteenkäyttöä koskevaan kotimaiseen ja kansainväliseen tutkimukseen ja selvitystyöhön (esim. Holmila 2001; Tigersted 2007). Tutkimuslaitostoiminta on myös tuottanut erityisesti nuorisotutkimukseen liittyvää tutkimuksen etiikkaa, käytäntökytköksiä ja tutkimusmenetelmiä koskevaa tietoa ja pohdintaa (Helve 2005; Hoikkala et.al. 2005; Hoikkala & Salasuo 2006; Suurpää & Hoikkala 2006; Wilska & Lähteenmaa 2006; myös Honkatukia & Kivivuori 2006).

Sosiaalialan osaamiskeskukset ja lastensuojelun kehittäminen

Lastensuojeluun ja lasten hyvinvoinnin kehittämiseen liittyviä tutkimuksia ja kehittämistoimintaa on tehty osaamiskeskuksissa. Osaamiskeskusten lastensuojeluhankkeet painottuvat alueellisista määrittelyistä käsin hyvinkin eri tavoin. Tämä erilaisuus johtuu kahdesta asiasta, joista toinen on *lastensuojelun määrittäminen ja toinen taas tutkimuksen ja käytännön suhteen ymmärtäminen*.

Erityisesti pääkaupunkiseudun osaamiskeskuksessa lastensuojelu on määritelty lastensuojelun ydintä koskevaksi toiminnaksi. Tutkimuksen ja kehittämisen suhde on määritelty sosiaalityön käytäntötutkimukseksi. Tällöin kehittämisen ja tutkimuksen painopisteet liittyvät esimerkiksi huostaanoton kriteereihin pääkaupunkiseudulla (Myllärniemi 2006) tai sosiaalityön tutkimuksen ja käytännön kehittämisen suhteiden pohdintaan (Satka et.al. 2005; Karvinen–Niinikoski et.al. 2005). Erityisesti Riitta Granfelt (2005)⁴ tuo esiin, että käytäntöihin sitoutuneen sosiaalityön tutkimuksen tieto rakentuu asiakkaiden eletystä tiedosta, sosiaalityöntekijöiden kokemustiedosta ja tutkijoiden teoreettisesta tiedosta. Nämä tiedonlajit eivät ole toisiaan korvaavia vaan olennaista on miten ne toimivat dialogissa keskenään ja luovat uutta ymmärrystä. Pohjois-Suomen osaamiskeskuksen alueella taas näyttäisi, että lastensuojelun kehittämiseen

---

⁴ Granfelt, Riitta (2005) artikkeli teoksessa Satka, Mirja, Synnöve Karvinen-Niinikoski, Marianne Nylund, Susanna Hoikkala (toim.) (2005) Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia: Palmenia-kustannus.

liittyvät hankkeet on määritelty varhaiskasvatukseen ja perhetyöhön liittyvän käsitteellistämisen kautta (Puroila 2004). Alueellisesti hankekohtainen tutkimus ja voimakas käytäntösuuntautuneisuus voi myös merkitä, että osaamiskeskusten tutkijaresursseja käytetään suppeisiin hankearviointeihin, koska hankkeet on arvioitava kuten Sepo Soine-Rajanummi (2006) toteaa tekemässään Päijät-Hämeessä toteutetun varhaisen ikävaiheen perheneuvolatyö-projektin arvioinnissa.

Osaamiskeskusten lastensuojeluun liittyvä tutkimustoiminta on riippuvaista osaamiskeskuksen painotuksista, alueella olevista käsityksistä tutkimuksen ja kehittämisen suhteista. Pikassoksen Osaava lastensuojelu -hankkeen yhteydessä lastensuojelu on määritelty laajemmin lasten hyvinvointia edistäväksi toiminnaksi (Ritala-Koskinen & Laiho 2003). Hankkeen osana luonnosteltiin myös lastensuojeluun liittyvää tutkimusohjelmaa. Tutkimusohjelmaa pidettiin tärkeänä, koska paikallisen kehittämistoiminnan lisäksi kehittämisen tueksi tarvitaan pidempiaikaista ja osin myös valtakunnallista tutkimusta. Tällainen toiminta edellyttäisi lastensuojelun tutkimusohjelman laatimista ja lastensuojelun tutkimuksen vakiinnuttamista pysyväksi käytännöksi. Tutkimusohjelman toteuttaminen ei kuitenkaan ole mahdollista ilman pysyviä rakenteita, suhteellisen pitkäkestoisia ja vakituisia ratkaisuja. Suunnitellulla tutkimusohjelmalla ja rakenteilla voitaisiin ehkäpä poistaa myös lastensuojelututkimukseen liittyvää pirstaleisuutta, joka tällä hetkellä liittyy tapaus- ja hankekohtaiseen tutkimukseen. (Pösö & Heino 2003b, 75)⁵.

Valtakunnallisiin hankkeisiin liittyvä tutkimus

Valtakunnalliset Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön, Stakesin, Kuntaliiton ja yksittäisten järjestöjen ohjaamat projektit ja hankkeet ovat tuottaneet lukuisia selvityksiä, joiden voidaan katsoa liittyvän osittain lastensuojeluun tai ainakin lasten elinolojen tai palvelujen kehittämiseen.

---

⁵ Pösö, Tarja & Heino, Tarja (2003b) Lastensuojelun osaamista tukeva tutkimusohjelma. Liitteenä teoksessa Laiho, Kristiina & Ritala-Koskinen, Aino (toim.) (2003) Lastensuojelu osaamiskeskusten pilottina – Osaava lastensuojelu projektin loppuraportti. Pikassos Oy. Sosiaalialan osaamiskeskus Kanta-Hämeessä, Pirkanmaalla ja Satakunnassa Raportteja 1/2003, 69–76. Lainattu 30.6.2007. http://kotisivut.ainaratkaisu.fi/data/gfm/files/W/274_osla-loppurap.pdf

Lastensuojeluun joko suoraan tai välillisesti liittyneitä hankkeita ovat olleet Naisiin kohdistuvan väkivallan ja prostituution ehkäisy Stakes 1998–2002 (Heiskanen & Piispa 2002; Perttu 2004; Anttila 2004), johon liittyy monia lääninhallitusten seurantaraportteja. Parisuhdeväkivalta, läheissuhdeväkivalta ja lapsiin välillisesti kohdistuva väkivalta on ollut myös muiden projektien ja aktiivisen tutkimuksen kohteena 2000-luvulla. Ensi- ja turvakotien liiton Lapsen aika -hankkeessa on hankeraportin lisäksi käytetty myös ulkopuolista arviointia (Oranen 2001; Forsberg 2002). Turvakotitoimintaa ja siihen liittyviä erilaisia työmenetelmiä on tutkittu myös hankkeiden ulkopuolella ja niistä on tehty kaksi väitöskirja tutkimusta (Nyqvist 2001; Eskonen 2005). Väkivallan ehkäisyyn ja auttamistyöhön liittyen Espoon Lyömätön linja hankkeesta on myös tehty arviointi (Keisala 2006). Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy on myös kansainvälisen tutkimustoiminnan ja seurannan kohteena (Piispa et.al. 2006).

Lastensuojelun palveluiden saatavuuteen ja erityisesti pätevien sosiaalityöntekijöiden puutteeseen kiinnitettiin huomiota jo 1990-luvun lopulla. Lääninhallitukset kartoittivat pätevien sosiaalityöntekijöiden määriä alueidensa kunnissa ja ponnistelivat sosiaalityön kehittämiseksi (Kaasalainen 2003; Väinälä & Pietiläinen 2003). Sosiaalihuollon verkostoituvat erityispalvelut eli Vep-hanke toteutettiin vuosina 1997–2003 (STM). Hankkeen tavoitteena oli seudullisten verkostojen luominen sosiaalihuollon erityispalveluille ja lastensuojelua pidettiin yhtenä näistä palveluista. Myös tähän hankkeeseen liittyy lukuisa määrä lääninhallitusten seurantaraportteja (mm. Anis et.al. 2004; Fidgren 2004; Heinonen et.al. 2004) ja loppuraportti (Heino 2004). Hankkeen tavoite oli enemmän käytäntösuuntautunut ja siihen sisältyvä raportointi on ennemminkin hallinnollista seurantaa kuin tutkimusta. Kuntaliiton ja lastensuojelun keskusliiton Hara-va -hankkeeseen liittyi loppuraportin (Anttila & Rousu 2004) lisäksi myös hankkeen ulkopuolinen arviointi (Mäntysaari et.al. 2005).

Muu tutkimustoiminta

Lapsiasianvaltuutetun toiminta on Suomessa aloitettu vuonna 2005 ja yhtenä toiminnan tavoitteena on myös koordinoida lapsiin liittyvän tutkimustiedon tuottamista ja tiedon välittymistä hallinnolliseen päätöksentekoon. Lapsiasianvaltuutetun toimesta on tehty vuonna 2005 kartoitus meneillään olevista lapsiin ja lapsuuteen liittyvistä

yliopistojen ja tutkimuslaitosten tutkimushankkeista. Selvitys pitää sisällään erittäin laajan kirjon lapsuutta, lasten hyvinvointia ja sitä sivuavia tutkimushankkeita ([Lapsia ja lapsuutta koskeva tutkimus Suomessa 2005](#)) Lapsiasiainvaltuutetun pyynnöstä on myös tehty kartoitus valtuutetulle tulleista lasten huolto- ja tapaamisasioihin sekä lastensuojeluun liittyvistä yhteydenotoista (Hiekka & Metsäranta 2006).

3. 2 Keskeisiä teemoja

Lastensuojelun kannalta lasten hyvinvointiin liittyvässä tutkimuksessa käsitellään sellaisia teemoja ja ilmiöitä, joilla on merkitystä lasten hyvinvoinnin uhkina, kuten erilaista lapsuuteen ja nuoruuteen liittyvää turvattomuutta ja väkivaltaa tai lapsia riidan kohteena, rikoksen uhreina tai tekijöinä. Lasten elämään liittyy myös monia lievempiä kiusatuksi, alistetuksi tai syrjityksi tulemisen kokemuksia, joita ei ole määritelty varsinaisiksi rikoksiksi, mutta joiden selvittely ja määrittäminen ovat osa erilaisten lapsi- ja perheammattilaisten tai muiden viranomaisten työtä.

Lastenhuolto ja huoltoriidat

Maija Auvinen (2006) tarkastelee lasten huoltoriitojen käsittely tuomioistuimissa ja erityisesti sosiaalityöntekijän roolin moninaisuutta selvittäjänä, sovittelijana ja asian tuntijana. Lapsioikeuteen kuuluvan väitöskirjan aineistona on laajaa empiirinen tutkimusaineistoa vuosituhannenvaihteen molemmilta puolilta. Tutkimuksen tuloksena hän esittää, että sosiaalitoimen ammatillinen osaaminen oli parhaimmillaan tapauksissa, joissa vanhemmilla oli psykososiaalisia ongelmia. Vaikeasti riitautuneissa tapauksissa sosiaalitoimi turvautui perheneuvolan ja patologisissa tapauksissa lastenpsykiatrisen yksikön lausuntoon. Selvitys-, sovittelu- ja hoitotavoitteet sekoittuivat keskenään sekä sosiaalitoimen että tuomioistuimen selvityspyynnöissä. Myös selvitysten teoreettinen tausta jäi epäselväksi. Lasten kuulemisesta tuomioistuimelle välitetty tieto oli melko niukkaa. Myöskään lapsille kuulemisen tarkoituksesta annetusta informaatiosta ei esitetty tietoja. Lapsen osallistumisoikeuden ja suojelun tasapainottaminen osoittautuivat erittäin vaikeiksi kysymyksiksi sekä sosiaalitoimessa että tuomioistuimissa. Sosiaalitoimen ratkaisuehdotukset menestyivät tuomioistuimissa selvästi heikommin kuin aikaisempina vuosikymmeninä. Ainakin joka neljäs ratkaisusta

poikkesi ehdotetusta. Tutkimuksessa annetaan kehittämissuhteita sekä tuomioistuimien että sosiaalitoimen käytäntöihin ja erityisesti lasten osallistumisoikeuden ja suojelun ristiriitaan.

Vanhempien kokemuksia erilaisista eron jälkeiseen huoltajuuteen liittyvistä järjestelyistä ja arkisesta selviytymisestä on tutkittu erilaisista näkökulmista. Mia Hakovirta (2006) selvittää vertailevassa tutkimuksessaan yksinhuoltajaäitien työllisyyttä, toimeentuloa ja työmarkkinavalintoja. Tiina Hokkanen (2005) keskittyy vanhempien kokemuksiin siitä, millaista on olla äitinä ja isänä eron jälkeen. Vanessa May (2001) käyttää narratiivisia menetelmiä laajentaakseen yksinhuoltajuuden ymmärtämistä. Kirsi Nousiainen (2004) pohtii lapsista erossa asuvan äidin äitiysidentiteettiä. Lastenhoito ja tapaamisjärjestelyt ja niistä johtuvat riidat tulevat esiin myös väkivaltatyötä käsitelleessä Suvi Keskinen (2005) väitöskirjassa yhtenä keskeisenä perheammattilaisten työn kohteena. Sosiaalityöntekijöiden käsityksiä lapsen osallistumisesta itseään koskevaan huolto- ja tapaamis päätöksen tekoon on selvitetty Raija Maulan (2004) tapaustutkimuksessa.

Lapset ja nuoret väkivallan uhreina

Väkivaltaan yhteiskunnallisena ilmiönä, erilaisiin väkivallan muotoihin, väkivallan määrittelyyn ja kokemuksiin liittyviä tutkimuksia on 2000-luvulla tehty varsin runsaasti. Lapsiin kohdistunutta seksuaalista väkivaltaa taas on tutkittu sekä osana rikosprosessia että aikuisten kokemusten kautta. Lievempiä väkivallan, kiusaamisen, alistamisen ja ahdistelun kokemuksia ja määrittelyjä on tutkittu runsaammin.

Atte Oksanen (2006) käsittelee väitöskirjassaan väkivaltaa yhteiskunnallisena ilmiönä. Hän käsittelee muun muassa maskuliinista hulluutta ja väkivaltaa, teknologisia pelkoja elokuvassa ja rockissa, tosi-tv:tä moraalibrändinä, tatuointeja minuisproblematiikkana, Myyrmannin pommi-iskua minuuden väkivaltaisena virtualisoitumisena ja nuorten ja lasten hyvinvoinnille kohdistuvia riskejä, joita eritellään pohjoismaisen vuonna 2002 kerätyn aineiston valossa. Parisuhteissa koetun väkivallan määrittely on todettu olevan sidoksissa myös sukupolveen ja nuoremmat sukupolvet määrittelevät erilaisia tilanteita ja asioita väkivallaksi herkemmin kuin vanhemmat sukupolvet.

Tätä määrittelyjen muuttumista korostaa erityisesti Minna Piispan (2004) tutkimus. Määrittelyyn ja kokemuksiin liittyviä sukupuolieroja eritellään Sanna Aaltosen (2006) tutkimuksessa, jossa keskitytään nuorten kokemaan seksuaaliseen häirintään ja sen määrittelyyn. Työn painopiste on nuorten kannalta miellyttävän ja epämiellyttävän, sietämättömän ja siedettävän huomion välisen rajan määrittelyssä. Periaatteessa tämä raja on selkeä, mutta käytännössä epämääräinen ja tilanteesta toiseen vaihteleva. Lasten ja nuorten kokema arkinen rasismi, kiusaaminen ja turvattomuus erilaisissa yhteisöissä ja sosiaalisissa suhteissa on ollut tutkimuskiinnostuksen kohteena sekä yhteiskuntatieteellisessä että kasvatustieteiden tutkimuksissa (Vornanen 2000; Rastas 2007; Hautaniemi 2004; Lehtonen 2003; Hamarus 2006; Soilamo 2006; Laitinen 2006).

Päivi Hirvelän (2006) rikos- ja prosessioikeuden alaan kuuluva tutkimus pyrkii vastaamaan kysymykseen, millaista suojaa rikosprosessi voi antaa lapseen kohdistuvissa seksuaalirikoksissa ja miten tämä suoja on sovitettavissa yhteen rikoksesta epäillyn oikeusturvan takeisiin. Väitöskirjassa tarkastellaan aihetta lapsen perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Tutkimuksen mukaan lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittäminen on Suomessa hajanaista ja tutkinnan taso vaihtelee. Ongelmia on sekä lainsäädännössä että viranomaiskäytännöissä. Lapseen kohdistuneet viranomaisten tietoon tulevat rikokset eivät aina edes tule rikosprosessuaaliseen käsittelyyn. Tutkimuksessa esitetään monia eri viranomaisten käytäntöihin ja lasten palveluihin liittyviä kehittämistarpeita ja ehdotuksia.

Lapsena läheissuhteissaan seksuaalisesti hyväksikäytettyjä aikuisia haastatellut Merja Laitinen (2004) pyrki selvittämään hyväksikäyttöä uhrin näkökulmasta. Tutkimukseen osallistui seitsemäntoista naista ja neljä miestä. Tapaukset osoittavat, miten uhri ja uhriutuminen voidaan sivuuttaa, vaikka hyväksikäyttö tai sen epäily tulisivat viranomaisten tietoon. Tutkimuksen mukaan on kuitenkin selvää, että uhrin tarvitsevat josain elämänvaiheessaan tukea vallan, väkivallan, sukupuolen ja seksuaalisuuden muodostaman kytköksen auki purkamiseen sekä sen merkitysten avaamiseen ja tulkitsemiseen. Tällöin kyse ei ole enää puhtaasti seksuaalisesta hyväksikäytöstä, vaan myös siitä miten se siirtyy, muuntuu ja kiinnittyy uusiin tilanteisiin ja hallitsee ihmisen käsitystä itsestään, hänen sosiaalisia suhteitaan, seksuaalisuuttaan ja vanhemmuuttaan.

Lasten kokema erilainen väkivalta on arka ja hankalasti tutkittava aihe, jota on useimmiten tutkittu juuri aikuisten tai nuorten kertomusten kautta. Poikkeuksen tähän tekee Inkeri Eskosen (2005) tutkimus, jossa pyritään ymmärtämään lasten erilaisia tapoja kertoa perheväkivallasta ja sen sisällöistä. Tutkimuksen aineisto koostui kahdesta turvakodissa perheväkivaltaa kokeneille lapsille pidetystä terapeuttisesta ryhmästä. Ryhmiin osallistui seitsemään 4–9-vuotiasta lasta. Ensisijainen aineisto oli kahdestakymmenestä ryhmätapaamisesta tallennettu videoaineisto, sen lisäksi käytössä oli myös muuta ryhmiin ja lapsiin liittyvää materiaalia. Kertominen tapahtuu lasten ja ammattilaisten välisessä vuorovaikutuksessa, jossa ammattilaisten erilaiset kuulemisen käytännöt mahdollistavat lapsille erilaisia kertomisen tiloja ja mahdollisuuksia. Ryhmä taas vaikuttaa kerrontaan lasten yhdessä tärkeiksi kokemien teemojen kertomisessa. Tutkimuksen tulosten pohjalta lasten asemaa asiakkaana erilaisissa käytännöissä tulisi pohtia enemmän.

Lapset ja nuoret rikoksen tekijöinä

Eryteisesti nuorten tekemiin rikoksiin ja nuorisorikollisuuteen liittyvä tutkimus on varsin säännöllistä ja ohjattua tutkimustoimintaa, mutta myös yksittäisten oppinäytöiden kiinnostuksen kohteena eri tieteenaloilla.

Timo Harrikari (2004) on tutkinut komiteamietintöjen ja muiden tekstien kautta sitä prosessia, jossa alaikäisten rikollisuutta koskevat tulkinnat ja käytännöt rakentuvat ja muuttuvat historiallisessa perspektiivissä 1860-luvulta lähtien. Alaikäisten rikollisuutta koskevat puhetavat ovat muuttuneet ajan myötä. Kronologisin ikärajoin eristetty tila on täyttynyt ajassa muuttuvien puhetavojen, jotka tuottavat sosiaalista todellisuutta. Puhetavat eli diskurssit ovat olleet sidoksissa harjoitettuun yhteiskuntapolitiikkaan, eritasoisten toimijoiden tavoitteisiin ja heidän strategiseen toimintaansa. Tutkimus muistuttaa siitä, että jokainen historiallinen aikakausi luo oman alaikäisten rikollisuutta koskevan merkitystodellisuutensa, joka nivoutuu oman aikansa yhteiskuntapolitiikkaan.

Nuorten tekemät rikokset herättävät aika ajoin vilkkaan keskustelun ja tunnemyrskyn kuten 2000-luvulla liittyen Heinojen murhaan. Tanja Aitamurron (2005) tiedotusopin alaan kuuluvassa tutkimuksessa etsitään vastausta erityisesti siihen, kuinka sosiaalinen ongelma, sen syyt ja seuraukset rakentuvat mediassa. Tapauksen uutisoinnissa

rakentui väite, jonka mukaan nuorten tekemät henkirikokset yleistyvät ja yhä useammin rikoksentehtyjä tulee tavallisesta perheestä. Nämä ongelmaehdotelmat rakensivat huolta, joka kasvoi, kun tapaukselle ei löytynyt selkeää selitystä. Vastuu ongelmista työnnettiin kauas toimijoista, jolloin yhteiskuntapolitiikka ei pysty pureutumaan ongelmaan. Ratkaisuksi esitettiin kuitenkin pääasiassa kontrollin ja nuorten valvonnan kiristämistä.

Kiinnostuksen nuorten tekemiin rikoksiin herättävät myös muut ääri-ilmiöt kuten Joensuun skini-ilmiö, jota Tarja Hilden-Paajanen (2005) tutki esitutkintapöytäkirjojen kautta sekä kvantitatiivisin että kvalitatiivisin menetelmin. Tutkimus valottaa skini-ilmiöön liittyvien rikosten sattumanvaraisuutta, rikosten moninaisuutta ja rikollisen toiminnan näytävyyttä ja osin myös paikallisia ja yhteiskunnallisia syitä, jotka saattavat mahdollistaa ilmiön syntymistä. Tutkimus kiinnostus syntyy myös, kun nuorten ”tavallinen” rikollisuus kasautuu pitkäkestoiseksi ja toistuvaksi, kuten Tuula Saarnion (2003) tutkimuksessa nuorista rikoksentehtyjistä yhdessä helsinkiläisessä lähiössä. Tutkimuksen taustalla on vuonna 1992 paljastunut laaja noin 2 vuotta kestänyt nuorten tekemä rikossarja, jossa syytteitä nostettiin 631 yhteensä 135 nuorelle. Oikeuden käyntejä oli yhteensä 12 vuosian 1993–1994. Tutkimuksen tavoitteena oli ymmärtää ja selvittää nuorten kokemuksia yhdestä elämänvaiheestaan liittyen rikollisiin tekoihin. Tutkimuksen aineisto koostuu kahdentoista 16–19-vuotiaan nuoren haastattelusta, poliisin esitutkintapöytäkirjoista, henkilötutkinnoista, havaintopäiväkirjasta, perustietolomakkeesta sekä sosiaaliviraston asiakirjoista. Tutkimuksen päällimmäisiksi nuorten kertojien rikollisiin tekoihin liittyviksi kokemuksiksi nostetaan rikoksiin liittyvät onnistumisen kokemukset, katumuksen tunteen puute ja nuorten näköalattomuus tulevaisuuden suhteen.

Kasvatustieteen alaan kuuluvassa väitöskirjassa Venla Salmi (2004) selvittää helsinkiläisten 12–13-vuotiaiden nuorten kielletyn ja rikollisen toiminnan yleisyyttä, laajuutta ja rakennetta itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyllä, jossa oli mukana 14 eri tekoa. Kysytyissä kielletyn ja rikollisen toiminnan muodoissa oli mukana muun muassa vahingontekoja, varastamista sekä väkivaltaan liittyviä tekoja. Vähintään kerran elämän aikana tehdyistä teoista yleisimpiä olivat kiusaaminen (42 % tehnyt teon joskus), kaupasta varastaminen (42 %) ja koulusta varastaminen (36 %). Pojat olivat tyttöjä aktiivisempia useissa kielletyn ja rikollisen käyttäytymisen muodoissa. *Neljäsosa tutkimushenkilöistä ei ollut osallistunut yhteenkään kysytyyn tekoon elämänsä aikana.*

Tutkimuksessa on tarkasteltu nuorten normeihin, normien rikkomiseen ja oikeuskasvatukseen liittyviä mielipiteitä suhteessa heidän omaan rikoskäyttäytymiseensä. Nuoren ilmoittama kaveripiirin rikoskäyttäytyminen oli yhteydessä myös nuoren arvioon mahdollisesta tulevasta rikoskäyttäytymisestäään. Riippumatta nuoren omasta rikoskäyttäytymisestä oli nuori sitä valmiimpi uskomaan varastavansa tulevaisuudessa kaupasta tai kioskista, mitä enemmän hän arvioi kaveripiiriinsä kuuluvan joskus varastaneita nuoria. Mitä aktiivisemmin nuori oli tehnyt kiellettyjä ja rikollisia tekoja kuluneen vuoden aikana, sitä negatiivisemmin hän suhtautui kodin ja koulun sääntöihin sekä lakeihin ja sitä valmiimpi hän oli hyväksymään nuoruuden aikaista rikoskäyttäytymistä. Samoin rikoskäyttäytymisen suhteen aktiivisimmat nuoret suhtautuivat kielteisimmin poliisin antamaan opetukseen ja muuhun koulun tarjoamaan oikeuskasvatukseen. Tutkimuksessa esitetään että nuorten rikollisen käyttäytymisen monimuotoisuus tulisi ottaa huomioon palveluja suunniteltaessa.

Vaikka lasten ja nuorten tekemät rikokset liittyvät myös lastensuojelun ytimeen, on lastensuojelun osuudesta rikoksia tehneiden nuorten elämässä hyvin vähän tutkimusta. Lastensuojelun toimenpiteet tulevat mainituiksi vain sivumennen muiden tutkimusten yhteydessä yleisesti viranomaiskäsittelyyn liittyen. Tässä yhteydessä lastensuojelu näkyy puuttuvina tukijärjestelminä. Lasten ja nuorten tekemien rikosten viranomaiskäsittelyä on pyritty nopeuttamaan 2000-luvulla ja tähän oikeusministeriön kokeiluun liittyi myös arviointitutkimus (Marttunen 2002). Kokeilun tavoitteena oli sekä nopeuttaa nuorten tekemien rikosten tutkinta-, syyttämisen-, tuomioistuin- ja täytäntöönpanoprosessia että kytkeä huolto- ja tukijärjestelmät entistä tiiviimmin oikeusprosessiin. Poliisin, syyttäjän ja tuomioistuinten käsittelyajat lyhenivät, mutta erot eri paikkakuntien välillä olivat suuria. Toisen tavoitteen toteuttaminen eli huolto-, hoito- ja tukijärjestelmien tiiviimpi integroiminen oikeusprosessiin osoittautui haastavaksi ja selkeästi lisäresursseja vaativaksi tehtäväksi.

Erilaisiin alueellisiin nuorten rikollisuuteen tai julkijuopotteluun puuttumisen käytäntöihin ja projekteihin on liittynyt myös hyvin kriittistä tutkimusta, jossa kysytään miksi, joillakin alueilla Suomessa koko nuorisoon on voitu 2000-luvulla kohdistaa ehkäisevän lastensuojelun nimissä kovempia kontrollitoimia kuin mitä lastensuojelulainsäädännön tai Lapsen oikeuksien julistuksen henki ja säädökset sallivat (Harrikari 2006; Korander & Soine-Rajamummi 2002) tai mistä ovat merkinä opettajien lisääntyneet oppilaista tehdyt rikosilmoitukset poliisille (Kivivuori 2006).

4. Lastensuojelun ydin

Lasten hyvinvointiin ja sen uhkiin voivat liittyä kaikki lasten ja perheiden elämässään kohtaamat ilmiöt ja ongelmat. Samoin hyvinvoinnin edistämiseen liittyvät monet erilaiset ratkaisut, joilla niin lapsia kuin perheitäkin ajatellaan voitavan auttaa. Yhtäläillä lasten ja perheiden hyvinvointia voidaan ajatella tuettavan vaikuttamalla esimerkiksi kulttuuriseen ilmapiiriin niin, että se muuttuisi suvaitsevammaksi ja erilaisuutta sallivammaksi tai lisätä eri ammattilaisten ja myös kansalaisten herkkyyttä ongelmien ja riskien tunnistamiseen ja tehostaa nopeaa puuttumista. Tämän kaltainen tutkimus- tai kehittämistoiminta ei kuitenkaan kerro mitä tapahtuu lastensuojelun ytimessä, keitä ovat lastensuojelun asiakkaina olevat perheet ja lapset eikä se myöskään kerro lastensuojelutyöstä tai työntekijöistä. Sekä lapset, perheet että lastensuojelun tehtävät jäävät näin näkymättömiin. Seuraavaksi tarkennetaan linssiä erityisesti lastensuojelun kehittämissuunnitelman ydinalueille avohuoltoon, huostaanottoon, sijaishuoltoon ja jälkihuoltoon kohdistettuun tutkimukseen.

4.1 Tutkijatahot

Stakes, lääninhallitukset ja kuntien satunnaiset selvitykset

Lastensuojeluun liittyvä vuosittainen seuranta kohdistuu kunnissa tilastoituun lastensuojeluun. Säännöllisiä vuosittain julkaistavia tietoja lastensuojelusta ovat Stakesin lastensuojelutilastot, joissa kuvataan määrällisiä muutoksia kuntien ilmoitusten perusteella lastensuojelun asiakkuuksista sekä sijais- että avohuollossa. Näiden tilastojen kokoamiseen ja luotettavuuteen on viime aikoina kiinnitetty huomiota (Heino et al. 2005). Stakesissa on seurattu hallinto-oikeuksien ratkaisuja lastensuojeluasioissa ja myös osin näiden ratkaisujen muutosta (Heino et al. 2002; Heino et al. 2006). Stakesissa tehdystä lastensuojelututkimuksesta kannattaneen mainita läheisneuvonpitoa lasten näkökulmasta koskeva tutkimus (Reinikainen 2007) sekä perheinterventioiden vaikuttavuuden järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus (Westman et al. 2005). Sen kytkös suomalaisen lastensuojeluun on löyhä, koska katsaus koskee kansainvälistä tutkimusta.

Erityisesti tietoa on tuotettu valtion koulukodeista, koska ne kuuluvat hallinnollisesti Stakesin alaisuuteen ja tätä kautta ne ovat olleet myös tutkimuksen kohteena. Stake-
sin Koulukotitutkimuskokonaisuus toteutettiin vuosien 2001–2005. Sen tavoitteena
oli tutkia koulukotia monitieteisesti, käyttäen erilaisia tutkimusmenetelmiä ja myös
ajallisena jatkumona siellä asuneiden elämässä. Kitinon (2005) tutkimus keskittyy
tässä kokonaisuudessa aikaan ennen koulukotia ja aineistona ovat nuorten asiakirjat.
Pösön (2004) tutkimuksessa taas lähestytään koulukotia tämän hetkisenä kokemukse-
na ja elämisen paikkana etnografian keinoin. Jahnukaisen (2004) tutkimus selvittää jo
koulukodista muuttaneiden nuorten kokemuksia ja selviytymistä koulukodin jälkeen.
Tähän kokonaisuuteen liittyy osin myös monitieteistä tutkimusta, joka on osin julkais-
tu teoksessa Nuoruus ja koulukoti (Jahnukainen et al. 2004), jossa koulukotia tarkas-
tellaan historiallisesti, kulttuurisesti ja yhteiskuntapoliittisesti kahdentoista, eri tie-
teenaloja edustavan, tutkijan voimin. Kirjoittajina on sosiaalityön tutkijoiden lisäksi
yhteiskuntapolitiikan, kulttuurihistorian, sosiologian ja erityispedagogiikan edustajia.
Koulukoti on luonteeltaan monien reittien kohtaamispiste; myös sen tutkimuksessa eri
näkökulmat täydentävät toisiaan. Kirja osoittaa, että laitoksen kautta päästään tutki-
maan monia tärkeitä ja vaikeita nuoruuden kysymyksiä etenkin, kun kuvaa rakenne-
taan nuorten näkökulmasta.

Kolmen vuoden välein lastensuojelu ja lasten palvelut ovat Sisäministeriön toimesta
lääniä peruspalveluiden arvioinnin kohteena. Edellinen arvio on tehty vuonna 2003
(Hurskainen 2004; Itä-Suomen lääninhallitus 2004; Rämö 2004) ja tänä vuonna jul-
kaistaan seuraavan arvioinnin tulokset.

Kuntakohtaisia lastensuojelun sijaishuollon palvelujen ja kustannusten vertailuja on
tehty kuuden suurimman kaupungin välillä (Kumpulainen 2004; Kumpulainen 2005;
Kuusikkoryhmä 2006). Lastensuojeluun löyhästi liittyvää tutkimusta on myös tehty
yksittäisten kuntien tilaustutkimuksina kuten Lempäälän nuorityön resursseja ”Pelas-
takaa edes Lempäälä” koskeva tutkimus (Paju 2005). Viime vuosina on selvitetty
myös helsinkiläisten nuorten rikollisuutta sekä nuorten itsensä ilmoittaman rikollisuu-
den että tilastoaineistojen perusteella (Salmi 2006; Savolainen et al. 2007.)

Lastensuojelun kehittämishanke

Lastensuojeluun 2000-luvulla liittyvistä hankkeista valtakunnallisesti laajin ja merkittävin on Lastensuojelun kehittämisohjelma, joka on yksi Kansallisen Sosiaalialan kehittämishankkeen (www.sosiaalihanke.fi) yli 20 osahankkeesta. Kehittämisohjelma sijoittuu Lasten ja perheiden palvelujen kehittämisen kokonaisuuteen. Lastensuojelun kehittämishankkeen tavoitteena on luoda lastensuojelun eri toimijoiden kanssa yhteistyössä ohjelma, joka ohjaa pitkäjänteisesti lastensuojelutyötä. Lastensuojelulain kokonaisuudistus on ollut osa kehittämisohjelmaa. Lastensuojelun kehittämishankkeeseen liittyvät valtakunnalliset työryhmät ovat tuottaneet selvityksiä ja esityksiä erityisesti lastensuojelulain uudistamiseksi, mutta myös pidempiaikaisen kehittämisen keskustelunavauksiksi. Näissä selvityksissä on ollut erityisen vahva käytännöllinen ja käytäntöjen kehittämisen ote, jota on pyritty liittämään aiempaan tutkimus- ja kokemustietoon erilaisista näkökulmista. Raportit ovat keskittyneet sosiaalityön näkökulmaan lastensuojelulain uudistamisessa (Sinko 2005), seudullisten palvelujen kehittämiseen (Rousu 2006), huostaanottomenettelyn kehittämiseen (Jokinen 2006) sekä sijais- ja jälkihuollon kehittämiseen (Känkänen & Laaksonen 2006). Tietoperustana on ollut erityisesti kotimaiseen hankekehittämiseen liittyvä aiempi tieto, mutta tämän usein voimakkaasti kokemuksellisen tiedon lisäksi kehittämiseen on liitetty myös pieniä tutkimuksia, muiden maiden käytäntöjen ja käytäntötutkimuksellisten työmenetelmien vertailua sekä näiden menetelmin teoreettisen orientaation ja osin myös siirrettävyyden pohdintaa. Tällainen ote on liittynyt alkuarvioinnin kehittämiseen (Oranen 2006). Avohuollon kehittämistyöhön liittyen on tehty myös suppeita tapaustutkimuksia ja tutkimuskatsauksia, joissa on nostettu esiin ajankohtaisia teemoja, työmenetelmiin ja niiden kehittämiseen liittyviä puutteita. Näitä ovat lasten osallisuus kehittämistoiminnassa (Oranen 2007), erityisesti nuorille suunnattujen avohuollon työmenetelmien puuttuminen ja kehittäminen (Heikkinen 2007) sekä myös varhaisen ikävaiheen vauvaperhetyöhön liittyvien työmenetelmien vertailu, joka on toteutettu vertailemalla kansainvälisiä tutkimuksia ja pohtimalla niiden soveltuvuutta suomalaisen lastensuojeluun (Bardy & Öhman 2007).

Kehittämiseen ei sen sijaan ole liittynyt laajempia tilastollisia tutkimuksia tai kartoituksia. Kehittämistoiminnan ja tutkimuksen löyhä kytkös ei suinkaan johdu puuttavasta kiinnostuksesta tutkimustiedon hankkimiseen selvitysten pohjaksi vaan pikem-

minkin puuttuvasta suoraan lastensuojeluun liittyvästä tutkimustiedon tuotannosta. Toisaalta selvityksissä ei ole viitattu kovinkaan paljon olemassa olevaan laajaan nuorisotutkimuksen tuottamaan tietoon nuorten elinoloista eikä pohdittu lasten tai nuorten asemaa rikosentekijöinä tai uhreina eikä lastensuojelun asemaa lapsen edun valvojana näissä prosesseissa.

Yliopistot ja muu tiedontuotanto

Katsaus ei käsittele yliopistoissa meneillään olevia tutkimushankkeita eikä aloitettuja tutkimusohjelmia vaan jo julkaistua tutkimusta, jonka painopiste on ollut 2000-luvulla lisensiaatintöissä. Erityisesti lastensuojelun avohuoltoon liittyvä tutkimus on ollut pääosaltaan lisensiaatintyötutkimuksia, jotka ovat liittyneet lapsi- ja nuorisososiaalityön ammatilliseen lisensiaatin koulutukseen. Joukossa on myös perhetyötä käsitteleviä hoitotieteen lisensiaatintöitä. Tälle tutkimukselle on ominaista se, että tutkimustyöt ovat pääasiassa hankalasti saatavissa ja julkaisemattomia elleivät ne ole liittyneet suoraan jonkin järjestön tai virallisen organisaation kehittämistyöhön ja tämän työn markkinointiin.

Huostaanottoon liittyviä väitöskirjoja on 2000-luvulla tehty yksi. Myös jälkihuoltoon liittyvä tutkimus on ohutta. Sijaishuoltoon liittyviä sekä lisensiaatintöitä että väitöskirjoja on tehty sekä psykiatria, erityispedagogiikan, psykologian että yhteiskuntatieteiden alalla. Tämän tutkimustiedon hankaluutena ovat yksittäisten tutkimusten tapaus- tutkimusluonne ja se etteivät voimakkaasti riski- ja traumanäkökulmasta tehdyt tapaus- tutkimukset ja yhteiskuntatieteelliset ymmärtävän tutkimusotteen tapaus- tutkimukset näytä keskustelevan keskenään siten, että tieto tutkimuskohteesta lisääntyisi.

4.2 Keskeisiä teemoja ja vähän tutkittuja alueita

Avohuollon työn ja yksittäisten työmenetelmien kehittäminen

Tutkimus- ja kehittämiskiinnostuksen kohteena ovat olleet lasten tarpeiden arviointi ja asiakkuuden määrittely avohuollossa tai sen reuna-alueilla, joko sosiaalityöntekijän yksin tekemänä työnä, parityönä tai yhteistyönä, joko eri asiantuntijoiden, vanhempien tai lapsen kanssa (Rantala 2002; Sinko 2004; Aro 2005; Möller; 2005; Heinonen

2006; myös Raitakari 2006). Tutkimuksissa nostetaan esiin asiakkuuden ja lapsen tarpeiden määrittelyn hankaluutta varsinkin silloin kun tehdään moniammatillista työtä, jossa työntekijöiden ammatillisuus rakentuu erilaisten teoreettisten lähtökohtien ja näkemysten varaan. Nämä erilaiset muiden ammattilaisten teoreettiset lähtökohdat voivat olla joko psykiatriaan, oikeustieteeseen, varhaiskasvatukseen, terveydenhoitoon tai kuntoutukseen liittyviä.

Lastensuojelun sosiaalityön omaan tiedonmuodostukseen ja sen vahvistamiseen on myös pyritty kiinnittämään huomiota. Erityisesti dokumentointi ja siihen liittyvä asiakirjakirjoittaminen on nostettu tätä kautta kehittämisen kohteeksi (Kääriäinen 2003.) Sosiaalityöntekijän tekemän työn ja työmenetelmien kehittämistä pidetään arvokkana ja sen nähdään myös lisäävän työntekijöiden voimavaroja ja jaksamista työssään (Sulavuori 2006). Tutkimus liittyy myös suoraan sosiaalityöntekijän oman ammatti-identiteetin tutkimiseen ja sen erottamiseen muista samassa yhteisössä työskentelevistä ammattilaisista. Tämän kaltaisen sosiaalityön itseymmärrykseen pyrkivänä tutkimuksena voidaan pitää esimerkiksi koulukuraattorin työn historialliseen ymmärrykseen ja kehittymiseen suhteessa kasvatustyöhön liittyvää tutkimusta (Sipilä-Lähdekorpi 2004) ja sosiaalityön historiaa ja ideoita käsittelevää tutkimusta, jossa sivutaan myös lastensuojelunhistoriaa (Toikko 2005). Laitos ja järjestöhistoriikkien määrä kuvaa osaltaan tämänkaltaisen ymmärryksen tarvetta 2000-luvulla (ks. kirjallisuus).

Perhetyö on työmenetelmänä laajan tutkimuskiinnostuksen ja kehittämisen kohteena eri tieteenaloilla (Mattus 2001; Tiitinen 2001; Yrjänäinen 2002; Eirola 2003; Veijola 2004; Kaikko 2005; Korkiakangas 2005; Helminen 2006). Perhetyötä tai perhetyöksi kutsuttu työtä tehdään monissa erilaisissa organisaatioissa kuten lastenneuvoloissa, päiväkotien tai lastenkotien yhteydessä, sairaaloissa ja kuntoutuksen piirissä sekä kunnallisena että järjestöjen tekemänä työnä. Perhetyön ja lastensuojelun kytkös voi olla joko tiivis tai löyhä, mutta perhetyön määrittyy kuitenkin arvokkaaksi, perhettä ja sen voimavaroja kunnioittavaksi ja tätä kautta haluttavaksi työksi monissa erilaisissa organisaatioissa. Tosin kriittisiäkin puheenvuoroja perhetyöstä ja erityisesti lasten paikasta perhetyön erilaisissa käytännöissä on esitetty. Erityisesti Johanna Hurtig (2003) on problematisoinut perhetyön ja lastensuojelun kytköstä. Tutkimuksessa korostetaan lastensuojelun tehtävää lasten viimesijaisena auttajana. Merkityksellisiä

ulottuvuuksia lasten paikan rakentumisessa ovat: ammattilaisten tapa lukea lasten ja perheen tilannetta, työn toimintaympäristö, työntekijöiden tapa hyödyntää lasten läsnäolon erilaisia ulottuvuuksia sekä työntekijöiden tapa hahmottaa tehtäväänsä suhteessa lapsiin, perheisiin ja muihin ammatillisiin toimijoihin. Lasten tarpeiden hahmottamista hallitsee yleinen käsitys lapsuudesta, lapsista ja lapsille kuuluvista velvoitteista ja tehtävistä.

Muiden perhetyötä perinteisempien lastensuojelun avohuollon tukitoimien kehittäminen tai niihin liittyvä tutkimus puuttuu miltei kokonaan. Vastapuheena perhekeskeisyydelle on nostettu 2000-luvulla esiin lapsilähtöisyys. Yksittäisiä palveluita tai tukitoimia on tutkittu lasten osallisuuden tai lasten äänen esille tuomiseksi. Tukiperhe toiminnalla on lastensuojelussa ollut pitkät perinteet, mutta sen käyttämisestä tukimuotona on tehty vain yksi lisensiaatintyö, jossa tarkastellaan lasten osallistumista ja kokemuksia lastensuojelun avohuollon tukiperhetoiminnassa (esim. Keränen 2004).

Lastensuojelun käytännöissä ja julkisissa keskusteluissa vanhempien päihteiden käyttö ja mielenterveysongelmat mielletään vahvaksi lastensuojelun tarpeen määrittelijäksi, mutta tutkimuksia, joissa käsitellään vanhempien päihteiden käyttöä tai päihteistä kuntoutumista selkeästi osana lastensuojelua on vähän (Mäkiranta 2004; Hyytinen 2006). Vanhempien päihteiden käyttöä osana mennyttä lapsuutta on tutkittu yhdessä tutkimuksessa (Itäpuisto 2005) samoin kuin aikuisena muisteltua lapsuutta mielenterveysongelmaisen vanhemman kanssa (Jähi 2004). Ulla Knuutin (2007) väitöskirjassa käsitellään huumeista toipumista ja menneen päihteiden käytön vaikutuksia tämän hetkiseen elämään.

Vaikka nuorten elinolot, syrjäytyminen ja nuoret rikoksentekijöinä ovat sangen säännöllisen valtakunnallisen tutkimustoiminnan kohteena, ei nuoriin kohdistuvien lastensuojelun avohuollon tukitoimien tutkimuksia ole 2000-luvulla tehty paljoakaan. Poikkeuksena lienee Alpo Heikkisen (2006) tutkimus, jonka tavoitteena on tuottaa tietoa nuorten ryhmätoiminnan yhteydessä rakentuvista hyvinvoinnin muutostekijöistä. Tutkimusmenetelmänä käytetään etnografista menetelmään ja realistista arviointia. Aineistona ovat ryhmien yhteydessä kirjoitetut työpäiväkirjat ja tutkimuskohteena kaksi lastensuojelun avohuollon poikaryhmää, joista toiseen kuului kaksi 11–12-vuotiasta poikaa ja toiseen neljä 14–15-vuotiasta poikaa. Tutkimuksessa keskitytään poikien

hyvinvointiin vaikuttaviin tavoiteltaviin, estäviin ja mahdollistaviin tekijöihin, joille pojat itse antoivat merkityksiä ryhmän aikana. Muutostekijöiden käsitteistöä avataan osallisuuden, mahdollisuuksien ankkureiden, selviytyvyyden ja estävien riskitekijöiden näkökulmasta. Tutkimuksen keskeisinä tuloksina esitetään, että toiminnan jatkuvuus ja samojen aikuisten pysyvyys olivat poikien kannalta merkityksellisimpiä hyvinvointia luovia tekijöitä. Tutkimus nostaa esiin, että moniammatillisen työn yhteydessä tarvitaan lisää tutkimustietoa, siitä millaisien suojaavien ja selviytymistä tukevien tekijöiden yhteisvaikutuksella ehkäistään syrjäytymistä koulutyöstä tai ajautumista rikoksiin tai päihteiden käyttöön. Tutkimus tekee näkyväksi nuorten omia merkityksiä hyvinvoinnistaan ja sen muutostekijöistä.

Huostaanotto

Huostaanotto on hallinnollisena toimenpiteenä äärimmäisin perheiden yksityisyyteen ja itsemääräämiseen liittyvä toimenpide. Siitä on käyty 2000-luvulla keskustelua ja esitetty ehkäpä tunteenomaisiakin kannanottoja puolesta ja vastaan (ks. esim. Roos 2004) sekä pyritty luomaan valtakunnallisia ohjeita huostaanoton laadun takeiksi (Taskinen 2003). Tutkimuksellisen kiinnostuksen kohteena huostaanotto ei sen sijaan ole ollut. Ainoastaan Erja Sauraman (2002) väitöskirjassa ”Vastoin vanhempien tahoja” käsitellään huostaanottoa. Sosiaalityön alaan kuuluva väitöstutkimus kuvaa helsinkiläistä lastensuojelun maailmaa 1950-luvulta 1970-luvun lopulle saakka. Tutkimus kuvaa kipupisteitä lasten, vanhempien ja lastensuojelijoiden kiistakolmiossa. Aineistona ovat vastentahtoisia huostaanottopäätöksiä koskevat tekstit. Huostaanottoihin kulminoituu vaikea eettinen ongelma: vanhempien kasvatusoikeuden kumoaminen ja perheen koskemattomuuden loukkaaminen. Tutkimuksen tuloksena esitetään historiallinen linja, jossa pakkohuostaanotto antoi jatkuvasti tilaa muille lastensuojelun käytännöille. Sen mahdollisti laajeneva hyvinvointivaltio palvelujärjestelmineen. 1960-luvun kuluessa lastensuojelun diskursiivinen muodostuma, johon sisältyi niin sosiaalityön omia kuin psykiatrian ja juridiikan diskursseja, murtui näiltä kaikilta kolmelta osaltaan. Lastensuojelun omaksuma julkis- ja huolto-oikeudellinen diskurssi joutui antamaan tilaa yksityis- ja perheoikeudellisille käsitteille ja strategioille. Viitteellisestä sitoutumisesta kovaan psykiatriaan siirryttiin pehmeämpään terapeutiseen ja psykososiaaliseen otteeseen. Kehitys ei ollut kuitenkaan täysin lastensuojelijoiden

hallinnassa, vaan vaihetta luonnehti anomalia, ei oikein tiedetty mitä pitäisi tehdä. Se ontologinen totuus ja epistemologinen varmuus, jotka olivat perustuneet rationaaliiseen ja objektiiviseen tietoihanteeseen, olivat kärsineet haaksirikon. 1960-luvun murros oli ennen kaikkea lastensuojelun totuusjärjestelmän ja käytäntöjä koskevan maailmankuvan murrosta.

Sijaishuolto

Sijaishuollon tutkimus koostuu sekä väitöskirjoista että lisensiaatintöistä ja näiden lisäksi myös Stakesin Koulukotitutkimus kokonaisuus ja Elämänkerrallisten menetelmien kehittäminen on osaltaan lisännyt sijaishuollon tutkimusta 2000-luvulla. Sijaishuollossa tutkimuskiinnostus on liittynyt ääri-ilmiöihin joko niin että tutkimuksen kohteena ovat olleet joko perhehoidossa asuvat erityisdiagnosoidut lapset tai lasten ja nuorten erityishoitoa antavissa laitoksissa olevien lasten ja nuorten psykososiaalisiin tai erityiskasvatukseen liittyvät tarpeet. Äänen ovat saaneet myös nuoret, jotka haastattelu hetkellä ovat olleet joko koulukodissa tai nuorten päihde- tai huumehoitopajassa. Kuitenkin nämä lapset ovat vain murto-osa kaikista sijaishuollossa elävistä lapsista.

Sijaishuollon tutkimuksessa 2000-luvulla korostuu sekä erityispedagogisia lasten palvelutarpeita määrittelevä ja korostava tutkimusote (Viittala 2002; Kitinoja 2005) että lasten ja nuorten psykososiaalisten ongelmien ja tilanteen kartoittaminen riski- ja suojaavien tekijöiden näkökulmasta ja tätä kautta määrittyvät lasten ja nuorten terveydenhoidon ja kuntoutuksen sekä psykiatrisen tai terapeuttisen hoidon tarpeen määrittymiset. Psykiatriseen tai psykologiseen orientaatioon perustuvat tutkimukset on pääosin tehty käyttäen kansainvälisiä standardoituja luokituksia, joissa vastaajina toimivat lasta päivittäin hoitavat aikuiset, opettajat tai muut asiantuntijat (Pasanen 2001; Hukkanen 2002; Koponen 2006). Kun tutkimuksessa on käytetty myös lasten tai nuorten itsearviointeja niin lasten näkemys omasta tilanteestaan on ollut valoisampi ja myönteisempi kuin ammattilaisarviointit (esim. Pasanen 2001; Viittala 2002).

Yhteiskuntatieteellisen ja sosiaalityön tutkimuksen äänen antamiseen ja ymmärtävään otteeseen perustuvat tutkimukset taas käsittelevät lastenkotia, nuorten päihdehoitoa ja koulukoteja usein nuorten näkökulmasta katsoen ja etnografisin menetelmin, joissa nuorten ja lasten tieto on tavalla tai toisella pysäyttänyt tutkijan (Törrönen 2001; Virokannas 2004; Pösö 2004; Kemppainen 2006; Väyrynen 2007). Lastensuojeluun ja erityisesti sijaishuoltoon liittyviä erilaisia aikuisten kokemuksia on tutkittu myös käyttäen narratiivisia ja elämäkerrallisia menetelmiä (Kekoni 2004⁶; Eronen 2004).

Sijaishuollon työmenetelmät ovat olleet enemmänkin käytännöllisen kehittämisen kiinnostuksen kuin tutkimusten kohteena. Työmenetelmien kehittämisen painopiste on ollut terapeuttisissa sovellutuksissa kuten elämäkerrallisissa työmenetelmissä (Bardy & Känkänen 2005) tai puhtaammin psykoterapeuttisesti orientoituneissa työmenetelmissä kuten menneisyysmatkailu (Varilo et.al 2000; Ingi 2003). Käytännöllisenä kehittämishankkeena on 2000-luvulla toteutettu myös sijaishuollon laatua ja työprosessien mallinnusta käsitellyt Laituri-hanke yhteistyössä Kuntaliiton ja Lastensuojelun Keskusliiton kanssa (Laaksonen & Kemppainen 2005).

Sijaishuoltoon liittyvä tutkimus on varsin pirstaleista ja siitä puuttuu kokonaan sijaishuollon rakenteiden pohdinta ja erilaisten laitoshoidon tai perhehoidon muotojen tutkimus samoin kuin sijaishuollossa olevien lasten vanhempien näkökulma ja ääni. Tutkimuksissa sivutaan perhehoitoa ja sen erilaisia tukirakenteita tai niiden puuttumista, koska tutkimuksen kohteena olevat lapset ovat saattaneet asua sijaisperheessä (Viittala 2002; Koponen 2006), mutta silti tutkimuksen painopiste ja kiinnostus voi olla jonkun muun järjestelmän toimivuudessa tai työmenetelmän kehittämisessä. Tavallaan perhehoitoon liittyvässä Pelastakaa lapset ry:n kehittämishankkeessa tavoitteena oli kokeilla ja kehittää kiintymyssuhdehaastattelua sijaishuollossa asuvien lasten suhteiden arviointiin tilanteissa, joissa pohditaan huostaanoton purkamista ja lapsen kotiuttamista sijaisperheestä (Rautio 2004).

---

⁶ Kekoni, Taru (2004) artikkeli teoksessa Jahnukainen, Markku, Kekoni, Taru & Pösö, Tarja (toim.) (2004) Nuoruus ja koulukoti. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 43. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.

Jälkihuolto

Jälkihuoltoon liittyviä tutkimuksia on kaksi, joista toisessa keskitytään tarkastelemaan institutionaalisia työkäytäntöjä nuoren minuuksien tuottajana (Raitakari 2006) ja toisessa pyritään selvittämään nuorten kokemuksia saamistaan palveluista (Kivistö 2006). Suvi Raitakari (2006) käsittelee väitöskirjassaan lastensuojelun auttamis- ja kasvatustieteellistä yksilön säätämisen, ristiriitaisen tuen ja kontrollin näkökulmasta. Lastensuojelun jälkihuoltoon sijoittuvan tukiasumisyksikön käytäntöjä hahmotetaan kahden aineiston kautta. Aineistona ovat kymmenen moniammatillisen palaverin nauhoitukset ja toisena aineistona on Yksikössä kirjoitettuja tukisuunnitelmia. Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä mitä sosiaalityön kohtaamisissa tapahtuu nuorten ja ammattilaisten välillä sekä tarkastella työntekijöiden retorisia keinoja, joilla palvelusuunnitelmien tekstit vahvistavat lukijan käsitystä nuoren ongelmista ja yksikön välineistä ratkaista niitä. Kohtaamisissa tulee näkyviin se liikkumattomuus, joka nyky-yhteiskunnassa jää sosiaalityöntekijälle ja asiakkaalle. Ammattilainen ja asiakas joutuvat neuvottelemaan paitsi toistensa myös institutionaalisten, taloudellisten ja kulttuuristen odotusten kanssa. Sekä asiakas että työntekijä ovat kontrollisuhteiden alaisia. Molemmilta odotetaan hyvää tulosta ja itsekontrollia.

Jaana Kivistö (2006) puolestaan pyrkii selvittämään teemahaastattelun keinoin kymmenen lastensuojelun jälkihuollossa olevan 18–22-vuotiaan nuorten kokemuksia lastensuojelun palveluista ja lastensuojelun keskeisten periaatteiden kuten lapsen edun ja kuulemisen toteutumista nuorten kohdalla. Aineisto on jaettu hypernarratiiviksi, joiden avulla kuvataan nuorten selviytymistä. Nuoria kuvataan pääasiassa vahvoiksi pärjääjiksi, jotka ovat saaneet lastensuojelulta tarvitsemansa avun. Tutkimuksen selviytyjiä olivat 14–16-vuotiaina joko vapaaehtoisesti tai vastoin tahtoaan sijoitettuja nuoria. Osa nuorista määritetään riskissä ja reunalla olijoiksi.

5. Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset

1. Lastensuojelututkimuksen tueksi on luotava riippumattomalle tutkimusperinteelle ja ihanteelle rakennettu oma koordinoitu tutkimusverkosto tai organisaatio. Tässä voidaan käyttää hyväksi olemassa olevien tutkimuslaitosten resursseja ja lisätä niitä siten, että lastensuojelututkimuksen asiantuntijuus tulee taatuksi.

Erityisesti nuoria, nuoruutta elämänvaiheena, nuorten elinoloja, turvallisuutta ja turvattomuutta ja erilaisia nuoruuden riskejä koskeva tutkimustoiminta on Suomessa vilkasta. Tämä tutkimustoiminta on myös resurssoitu tutkimuslaitos- ja tutkimusverkostotoiminnaksi. Tällainen organisointi näyttää lisäävän sekä käytännön ja hallinnollisen toiminnan tueksi tuotetun tiedon määrää että myös tutkimuksen käsitteiden, tutkimusmenetelmien ja tutkimusetiikan pohdintaa ja kehittämistä.

2. Tutkimuksen koordinoimiseksi on luotava tutkimusohjelma. Tutkimusohjelman tulee erityisesti keskittyä lastensuojelun avohuollon, huostaanoton, sijaishuollon ja jälkihuollon tiedontuotantoon ja erityisesti lastensuojelun käsitteen ja lastensuojelutyön teoreettiseen ja tieteelliseen pohdintaan.

Näihin alueisiin liittyvä tutkimus on ohutta ja satunnaista. Lapsia ja lapsuutta, perheitä, lasten elinoloja ja hyvinvointia koskeva yleinen lapsuustutkimus tai nuorisotutkimus ja sen koordinointi ei riitä lisäämään tietoa lastensuojelun ydinalueista vaan tämän tiedon ja tutkimuksen tuottamiseen tarvittaisiin erityistä koordinoitua. Vaikka lasten elinoloista, turvallisuudesta ja turvattomuudesta on tutkimustietoa, ei sitä kuitenkaan ole niistä lapsista, nuorista ja perheistä, jotka tavalla tai toisella ovat lastensuojelun asiakkaina. Myöskään ehkäiseviin projekteihin liittyvä terveydenhoidon tai varhaiskasvatuksen tieto ei ole riittävää tietoa lastensuojelun sosiaalityön kehittämisessä.

3. Lastensuojeluun liittyvä tieto tulisi saattaa julkisesti arvioitavaksi sekä tutkimuksen että käytännön kentillä.

Keinoina tähän olisi yliopistojen opinnäytetöiden julkaisukäytäntöjen yhtenäistäminen ja riippumattoman lastensuojeluun keskittyvän käytännöllistieteellisen julkaisun perustaminen. Käytännöllisen keskustelun, hankekehittämisen, tuotekehittelyn, kotimaisen tieteellisen tutkimustiedon ja kansainvälisissä tieteellisissä lehdissä käydyn keskustelun vuoropuhelua voitaisiin lisätä perustamalla erityisesti lastensuojeluun keskittynyt riippumaton käytännöllistieteellinen julkaisu.

Lastensuojeluun liittyvää tietoa on toisaalta kokemustietona eri alana ammatillisissa keskusteluissa, lastensuojelun käytännöissä, lapsilla ja vanhemmilla, mutta tutkittuna tietona sitä julkaistaan hyvin vähän suomalaisissa tieteellisissä julkaisuissa. Myös yliopistojen julkaisupolitiikka vaihtelee niin, että osa yliopistoista julkaisee kaikki opinnäytetyöt myös elektronisina versioina, joita pääsee lukemaan myös yliopiston ulkopuolelta. Osa yliopistoista julkaisee vain väitöskirjat kokonaisuudessaan elektronisina ja osa vain tiivistelmätiedot. Hankekehittämiseen liittyvä tieto saattaa myös jäädä hallinnolliseksi raportoinniksi tai tulla julkistetuksi vain suppealle yleisölle tarkoitetussa muodossa. Osa hankekehittämiseen liittyvästä tiedosta on myös tarkoitettu erilaisten yrittäjien, yhdistysten tai järjestöjen ”tuotekehittelyyn” ja jää ehkäpä tämän vuoksi julkistamatta tai tuomatta yleisesti tieteellisen yhteisön tai käytännön työntekijöiden arvioinnin kohteeksi. Toisaalta myös tällainen tieto voidaan julkistaa markkinoinnin tueksi. Lastensuojeluun liittyvä tieto on pirstaleina monilla erilaisilla internet-sivustoilla, eri tieteenalojen lehdissä tai artikkelikokoelmissa. Lastensuojeluun liittyvän tutkimustiedon julkaisu kansainvälisissä tieteellisissä julkaisuissa noudattelee nykyisen tiedepolitiikan ihanteita ja osa tästä tiedosta jää palaamatta kotimaisiin käytäntöihin tai niiden kehittämiseen.

4. Lastensuojeluun on kehitettävä erityisesti lastensuojelun tutkimukseen suunniteltuja ja lastensuojelun erityisluonteen huomioivia eettisesti kestäviä tutkimusmenetelmiä.

Lastensuojeluun liittyvä tieto on pirstaleista, koska se koostuu hyvin ohuesta tilastollisesta tutkimuksesta ja pisteittäisistä tapaustutkimuksista. Lastensuojelun tutkimukseen liittyy monia erityisiä tutkimuseettisiä ja tutkimusmenetelmällisiä haasteita. Tällaiset

menetelmät eivät välttämättä ole suoraan siirrettävissä eri tieteen alojen perinteisten tutkimusmenetelmienvälkoista lastensuojelun tutkimukseen. Tämä koskee sekä lastensuojelun määrällistä että laadullista tutkimusta. Koko valtakuntaa koskien olisi kehitettävä menetelmiä lastensuojeluun liittyvän säännöllisen valtakunnallisen tilastotiedon monipuolistamiseksi. Tällaisen tiedon avulla pystytään tuottamaan monipuolisempaa tietoa lastensuojelun asiakkaina olevien lasten, nuorten ja perheiden elämästä ja heidän elämäänsä liittyvästä turvattomuudesta ja turvallisuudesta, hyvinvoinnista ja sen riskeistä ja uhkista, mutta myös niiden voittamisesta tai niiden kanssa pärjäämisestä. Lastensuojelututkimus ja erityisesti lastensuojeluun liittyvän vaikuttavuuden arviointi vaatii myös pitkäaikaisen seurantatutkimuksen menetelmällistä kehittämistä lastensuojeluun ja riittävän pitkäaikaista resurssointia, jotta tällainen tutkimus olisi mahdollista.

5. Tutkimalla lastensuojelun ydin alueita voitaisiin saada tietoa myös ehkäisevien hankkeiden vaikuttavuudesta ja toimivuudesta.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan painopiste on erityisesti 2000-luvulla siirretty varhaiskasvatukseen, koulun, poliisitoimen ja terveydenhuollon peruspalvelujen ns. ehkäiseviin toimenpiteisiin ja varhaiseen puuttumiseen, joilla arvioidaan voitavan ehkäistä erityisesti lastensuojelun ja varsinkin huostaanoton tarvetta. Kuitenkin samaan aikaan lastensuojelun asiakkuuteen tilastoitujen lasten määrä on 2000-luvulla kasvanut.

6. Lastensuojeluun tarvitaan kehittämisen tueksi ja ymmärryksen lisäämiseksi tutkimustietoa lastensuojelun käytäntöihin vaikuttavista ja niitä muokkaavista ideologisista, historiallisista, taloudellisista ja yhteiskunnallisista muutoksista.

Lastensuojelunpalvelujärjestelmät ja lastensuojelun painopisteet ovat historiallisesti muuntuvia ja niiden toimintaan vaikuttavat yhteiskunnan ja politiikan muutokset. Kuitenkin lastensuojelun kentän toimijoiden, valtasuhteiden, lastensuojeluun liittyvien pidempiaikaisten aatteellisten, historiallisten tai taloudellisten muutosten tutkimus on hyvin vähäistä. Tällaisen tiedon tarve näkyy vilkkaana keskusteluna eri alojen ammattilehdissä ja erityisesti lukuisina toimijoiden itsensä kustantamina järjestö- ja laitos-historiikkeina. Kehittämisen tukena tällainen tieto auttaisi myös tunnistamaan lyhyen kehityksen trendit pidempi aikaisista muutoksista lakeja säädettäessä ja suunnattaessa yhteiskunnallisia voimavaroja.

Kirjallisuus:

Väitöskirjat ja lisensiaatintyöt

Aaltonen, Sanna (2006) Tytöt, pojat ja sukupuolinen häirintä. Nuorisotutkimuseura/ Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja; 69. Helsinki: Nuorisotutkimuseura/ Nuorisotutkimusverkosto Diss. Helsingin yliopisto

Aitamurto, Tanja (2005) "Hyvien perheiden pojat murhasivat kylmästi - miksi?": sosiaalisen ongelman synty, syyt ja seuraukset Heinojen surman herättämässä moraalisessa myrskyssä. Lisensiaatintyö: viestintätieteiden laitos, journalistiikka. Jyväskylän yliopisto.

Antikainen, Mari (2004) Sosiaalityöntekijän ammatillinen ymmärrys avioeroon liittyvässä huolto- ja tapaamisneuvottelussa. Foucault'lainen diskurssianalyysi Pohjois-Savolaisten sosiaalityöntekijöiden asiantuntijatehtävistä. Lisensiaatintutkimus Kuntouttavan sosiaalityön erikoisala. Kuopion yliopisto.

Aro, Ulla-Maija (2005) Hoitoa vai turvaa? Lastenpsykiatrian ja lastensuojelun paikkaa etsimässä. Tutkimus lapsen avun tarpeen tulkinnoista ja määrittelyistä lastenpsykiatriaosastolla asiakirja-aineiston valossa. Lisensiaatintutkimus. Lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisala. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto.

Auvinen, Maija (2006) Huoltoriidat tuomioistuimissa: sosiaalitoimi selvittäjänä, sovitelijana, asiantuntijana. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja; n:o 272. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys. Diss. Turun yliopisto

Eirola, Raija (2003) Lapsiperheiden elämänhallintavalmiudet: perheohjauksen arviointi. Kuopion yliopiston julkaisuja. E. Kuopio: Kuopion yliopisto. Diss. Kuopion yliopisto.

Eronen, Tuija (2004) "Suhteissa oloa" [Elektroninen aineisto]: lastensuojelun asiakkaiden omaelämäkerrat häpeän kuvastajina. Lisensiaatintyö. Lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisala. Sosiaalityö. Tampereen yliopisto.

Eskonen, Inkeri (2005) Perheväkivalta lasten kertomana. Miten ja mitä lapset kertovat terapeutisissa ryhmissä perheväkivallasta? Acta Universitatis Tamperensis 1107. Tampere: Tampere University Press. Diss. Tampereen yliopisto.

Hakovirta, Mia (2006) Yksinhuoltajaäitien työllisyys, toimeentulo ja työmarkkinavallinnat. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja. D. Helsinki: Väestöliitto. Diss. Turun yliopisto

Hamarus, Päivi (2006) Koulukiusaaminen ilmiönä: yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. Jyväskylä studies in education, psychology and social research; 288. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Diss. Jyväskylän yliopisto

Hautaniemi, Petri (2004) Pojat!: somalipoikien kiistanalainen nuoruus Suomessa. Julkaisuja / Nuorisotutkimusseura; 41. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura. Diss. Tampereen yliopisto.

Harrikari, Timo (2004) Alaikäisyys ja rikollisuuden muuttuvat tulkinnat suomalaisessa lainsäätämiskäytännössä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. Diss. Helsingin yliopisto.

Heikkinen, Alpo (2006) Olenko mä sitä riskiryhmää?: lastensuojelun poikaryhmien hyvinvoinnin muutostekijät - realistinen etnografia. Lisensiaatintyö lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisala. Yhteiskuntapolitiikan laitos, Sosiaalityö. Helsingin yliopisto. (mikrokortti)

Heikkilä, Jyrki (2005) Family functioning and personality profile in first-episode severe mental disorder. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja D, Medica - Odontologica; osa 655. Turku: Turun yliopisto. Diss. Turun yliopisto

Heinonen, Riitta (2006) Työparien luokitusarviointien yhdenmukaisuus lastensuojelussa. Lisensiaatintyö Lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisala. Jyväskylän yliopisto.

Hermonen, Merja (2006) Pimeä hehku. Satanismi ja saatananpalvonta 1990-luvun suomalaisessa nuorisokulttuurissa. Loki-kirjat & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 64. Diss. Helsingin yliopisto.

Hilden-Paajanen, Tarja (2005) Pahojen poikien piiri: Joensuun skinien epäilty rikollisuus 1995–1998. Tampere: Tampere University Press. Diss. Tampereen yliopisto.

Hirvelä, Päivi (2006) Rikosprosessi lapseen kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Helsinki: WSOYpro. Diss. Helsingin yliopisto.

Hjelm, Titus (2005) Saatananpalvonta, media ja suomalainen yhteiskunta. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 55 & Helsinki: Yliopistopaino. Diss. Helsingin yliopisto.

Hokkanen, Tiina (2005) Äitinä ja isänä eron jälkeen: yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. Jyväskylä studies in education, psychology and social research; 267. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Diss. Jyväskylän yliopisto

Hopia, Hanna (2006) Somaattisesti pitkäaikaissairaana lapsen perheen terveyden edistäminen: toimintatutkimus lastenosastolla. Acta Universitatis Tamperensis; 1151 Tampere: Tampere University Press. Diss. Tampereen yliopisto

Hukkanen, Raija (2002) Psychosocial problems of children placed in children's homes. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja D, Medica - Odontologica, Turku: Turun yliopisto. Diss. Turun yliopisto.

Hurtig, Johanna (2003) Lasta suojelemassa: etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Acta Universitatis Lapponiensis 60. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Diss. Lapin yliopisto.

Hurtig, Tuula (2007) Adolescent ADHD and family environment : an epidemiological and clinical study of ADHD in the Northern Finland 1986 Birth Cohort. Acta Universitatis Ouluensis. Series D, Medica; 919 Oulu: Oulun yliopisto. Diss. Oulun yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta, lastentautien klinikka sekä kansanterveystieteen ja yleislääketieteen laitos, lastenpsykiatria.

Hyytinen, Riitta (2006) Lapsen todellistuminen huumeperheen kuntoutusprosessissa. Licensiaatintyö Lapsi- ja nuorisososiaaliryön erikoisala. Yhteiskuntapolitiikan laitos, Sosiaaliryö. Helsinki: Helsingin yliopisto. (mikrokortti)

Itäpuisto, Maritta (2005) Kokemuksia alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa eletystä lapsuudesta. Kuopion yliopiston julkaisuja. E, Yhteiskuntatieteet Kuopio: Kuopion yliopisto. Diss. Kuopion yliopisto.

Julkunen, Ilse (2002) Being young and unemployed: reactions and actions in Northern Europe. SSKH skrifter, nr 14. Helsinki: University of Helsinki. Diss. Helsingin yliopisto

Jähi, Rita (2004) Työstää, tarinoida, selviytyä. Vanhemman psyykinen sairaus lapsuudenkokemuksena. Acta Universitatis Tamperensis; 1015. Tampere: Tampereen Yliopisto. Diss: Tampereen yliopisto.

Kivimäki, Leena (2004) "Erittäin hyvä paikka, kun on hukassa": arviointitutkimus Nuorten toiminta- ja kulttuurikeskusprojektista. Licensiaatintyö Lapsi ja nuorisososiaaliryön erikoisala, sosiaalipolitiikka. Turun yliopisto.

Kaikko, Kirsi (2005) Lastensuojelun avoperhetyön kuntoutumista tukevat elementit. Licensiaatintyö Lapsi- ja nuorisososiaaliryön erikoisala. Sosiaaliryön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Kuopion yliopisto,

Kemppainen, Liisa (2001) Family predictors of severe mental disorders and criminality in the Northern Finland 1966 Birth Cohort. Acta Universitatis Ouluensis. Series D, Medica, 649. Oulu: Oulun yliopisto. Diss. Oulun yliopisto.

Kemppainen, Sirkka-Liisa (2006) Itseltään huostaan otetut: huumeaustaiset pojat lastensuojelulaitoksessa. Licensiaatintyö. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiaaliryö. Rovaniemi.

Keränen, Saara (2004) Tukiperhetoiminta lasten kuvaamana: tutkimus lasten osallistumisesta ja kokemista merkityksistä lastensuojelun avohuollon tukiperhetoiminnassa. Licensiaatintyö Lapsi- ja nuorisososiaaliryön erikoisala. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto. Helsinki: Pelastakaa lapset.

Keskinen, Suvi (2005) Perheammattilaiset ja väkivaltaryön ristiriidat: sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampere: Tampere University Press. Diss. Tampereen yliopisto.

Kiiski, Jouko (2002) Rakkaus lamassa: parisuhdeongelmat ja 1990-luvun talouskriisi. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. Diss. Helsingin yliopisto.

Kitinoja, Manu (2005) Kujan päässä koulukoti: tutkimus koulukoteihin sijoitettujen lasten lastensuojeluasiakkuudesta ja kouluhistoriasta. Helsinki: Stakes. Diss.: Helsingin yliopisto.

Kivistö, Jaana (2006) "Missä mä olisin muuten?": nuorten kokemukset lastensuojelusta ja muista viranomaispalveluista. Lisensiaatintyö: Turun yliopisto, sosiaalipolitiikka.

Knuuti, Ulla (2007) Matkalla marginaalista valtavirtaan?: huumeiden käytön lopettaneiden elämäntapa ja toipuminen. Yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia; 1/2007 Helsinki: Helsingin yliopisto. Diss. Helsingin yliopisto

Komonen, Katja (2001) Koulutusyhteiskunnan marginaalissa?: ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja; n:o 47. Joensuu: Joensuun yliopisto. Diss. Joensuun yliopisto

Koponen, Anne (2006) Sikiöaikana päihteille altistuneiden lasten kasvuympäristö ja kehitys. Kehitysvammaliiton tutkimusyksikkö Kotu. Huomautus: Kirjan yhteenvedon osa kokoa yhteensä tulokset kolmesta aiemmin julkaistusta osatutkimuksesta ("Vaietut kohtalot". 2004; "Katkennein siivin elämään". 2005; "Haavoittuva lapsi". 2005) Diss. Helsingin yliopisto.

Korhonen, Anne (2003) Vauvaperhetyö keskosten äitien tukena [Elektroninen aineisto]: tuen sisällölliset piirteet, kustannukset ja vaikutukset keskosten ensimmäisen elinvuoden hoitokustannuksiin. Oulu: Oulun yliopiston kirjasto. Diss. Oulun yliopisto.

Korkiakangas, Mirja (2005) Perheen voimavaroja etsimässä: tapaustutkimus asiakaslähtöisistä työorientaatioista lastensuojelun perhetyössä. Lisensiaatintyö lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisala, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiaalityö. Lapin yliopisto.

Kouvonen, Anne (2002) Part-time work and deviant behaviour among Finnish Adolescents. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Diss. Helsingin yliopisto.

Kuussaari, Kristiina (2006) Näkemysten kirjo, sirpaloitunut tieto: terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja nuorisotoimen työntekijöiden käsityksiä huumeiden käyttäjien hoitopalvelujärjestelmästä. Helsinki: Stakes.

Kääriäinen, Aino (2003) Lastensuojelun sosiaalityö asiakirjoina: dokumentoinnin ja tiedonmuodostuksen dynamiikka. Sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimuksia; 1/2003. Helsinki: Helsinki yliopisto. Diss. Helsingin yliopisto.

Laitinen, Arja (2006) Voitko tietää miltä minusta tuntuu: läheisen kuolemaan, lemmikkieläimiin, vanhempien työttömyyteen ja koulukiusaamiseen liittyvät nuorten kokemukset. Lisensiaatintyö Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos, Kansanterveystieteen ja kliinisen ravitsemustieteen laitos. Kuopio: Kuopion yliopisto

Laitinen, Merja (2004) Häväistyt ruumiit, rikotut mielet: tutkimus lapsina läheissuh-teissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä. Tampere: Vasta-paino. Diss. Lapin yliopisto.

Lehtonen, Jukka (2003) Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa [Elektroninen aineisto]: näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kertomukset. Julkaisuja/ Nuorisotutkimusseura; 31. Helsinki: Yliopistopaino: Nuorisotutkimusver-kosto. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, sosiologian laitos. Diss. Hel-singin yliopisto

Lehtonen, Päivi (2003) Kodin korkea kynnyk: videoavusteisen perheohjausmenetel-män tulo perhetyöntekijöiden ammattikäytäntöihin. Lisensiaatintyö erityispedagogii-kan laitos. Jyväskylän yliopisto.

Leinonen, Jenni (2004) Families in struggle: child mental health and family well-being in Finland during the economic recession of the 1990s: the importance of par-enting. Stakes; 143. Helsinki: Stakes. Diss. Helsingin yliopisto

Marttunen, Matti (2002) Lasten ja nuorten tekemien rikosten viranomaiskäsittelyn arviointi. Lisensiaatintutkimus, Rikos- ja prosessioikeuden laitos sekä oikeuden yleis-tieteiden laitos. Helsingin yliopisto.

Maula, Raija (2004) Lasten osallistuminen itseään koskevaan päätöksentekoon. Sosi-aalityöntekijän näkökulma lapsen kuulemiseen huoltoriita-asiassa. Lisensiaatintutki-mus. Lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisala. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto.

Mattila, Ville (2005) Injuries and their risk factors in Finnish adolescents. Tampere: Tampere University Press. Diss. Tampereen yliopisto.

Mattus, Marjo-Riitta (2001) Valtaistava ja yhteistyötä avaava haastattelumenetelmä perhelähtöisessä interventiossa. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Diss. Lapin yliopisto.

May, Vanessa (2001) Lone motherhood in Finnish women's life stories: creating meaning in a narrative context. Åbo: Åbo Akademi. (Åbo Akademi University Prin-ting House) Diss. Åbo Akademi.

Mäkiranta, Marja (2004) Äitiys ja päihdeongelman hoito. Lisensiaatintutkimus Lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisala. Helsingin yliopisto.

Mäntymaa, Mirjami (2006) Early mother-infant interaction: determinants and predic-tivity. Acta Universitatis Tamperensis; 1144 Tampere: Tampere University Press. Diss. Tampereen yliopisto

Möller, Sointu (2005) Arviosta sanoisin: tutkimus lastensuojelun asiakkuuden alku-vaiheeseen liittyvän arvioinnin mallintamisesta. Lisensiaatintutkimus. Lapsi- ja nuori-sosiaalityön erikoisala. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopis-to. Jyväskylä: Pesäpuu.

Nousiainen, Kirsi (2004) Lapsistaan erillään asuvat äidit: äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja. SoPhi, 89. Jyväskylä: Minerva. Diss. Helsingin yliopisto.

Nyqvist, Leo (2001) Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos: prosessiarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. Diss. Turun yliopisto.

Oksanen, Atte (2006) Haavautuva minuus: väkivallan barokki kontrolliyhteiskunnassa. Tampere: Tampere University Press. Diss. Tampereen yliopisto.

Pasanen, Timo (2001) Lastenkodin asiakaskunta: psykiatrinen tutkimus lastenkotilasten kehityksellisistä riski- ja suojaavista tekijöistä, oirehdinnasta sekä hoidontarpeesta. Lisensiaatintyö. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, Scripta lingua Fennica edita, osa 170. Turku: Turun yliopisto.

Penninkilampi-Kerola, Varpu (2006) Implications of co-twin dependence for twins' social interactions, mental health and alcohol use: a follow-up study of Finnish twins from adolescence to early adulthood. Kansanterveystieteen julkaisuja. M,190. Helsinki: Helsingin yliopisto, kansanterveystieteen laitos: Oulun yliopisto, lastentautien klinikka. Diss. Helsingin yliopisto

Piispa, Minna (2004) Väkivalta ja parisuhde: nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittely surveytutkimuksessa. Helsinki: Tilastokeskus. Diss. Helsingin yliopisto.

Pirkanen, Marjatta (2007) Nuorten päihteettömyyden edistäminen: varhaisen puuttumisen malli koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon. Kuopion yliopiston julkaisuja. E, Yhteiskuntatieteet. Kuopio: Kuopion yliopisto. Diss.: Kuopion yliopisto.

Purhonen, Maija (2004) Event-related potential (ERP) studies of mother-infant interaction. Kuopion yliopiston julkaisuja. D, Lääketiede; 347. Kuopio: University of Kuopio, Diss. Kuopion yliopisto.

Puuronen, Anne (2004) Rasvan tyttäret: etnografinen tutkimus anorektisen kokemustiedon kulttuurisesta jäsentymisestä. Nuorisotutkimusseura; 42. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Diss. Turun yliopisto.

Raitakari, Suvi (2006) Neuvottelut ja merkinnät minuuksina. Vuorovaikutuksellisuus ja retorisuus nuorten tukiasumisyksikön palaverissa ja tukisuunnitelmissa. Acta Universitatis Tampensis 1183. Tampere: Tampere University Press. Diss. Tampereen yliopisto.

Rantala, Anja, (2002) Perhekeskeisyys - puhetta vai todellisuutta? työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Diss. Jyväskylän yliopisto.

Rastas, Anna (2007) Rasismi lasten ja nuorten arjessa: transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi. Tampere: Tampere University Press. (Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisu; 78) Huomautus: Väitöskirjan artikkelit julkaistu erillisenä teoksena. Diss. Tampereen yliopisto.

Rautio, Paula (2004) "Kyllä se varmaan silleen välittää...": kiintymyssuhdehaastattelu välineenä sijoitetun lapsen kuulemisessa. Lisensiaatintyö lapsi- ja nuorisososiaalityö erikoisala. Lapin yliopisto. Julkaisusarja/ Pelastakaa lapset; numero 2. Helsinki: Pelastakaa lapset.

Riala, Kaisa (2004) Adolescent predictors of adult social and psychiatric adversities: a prospective follow-up study of the Northern Finland 1966 Birth Cohort. Oulu: University of Oulu. Diss. Oulun yliopisto.

Rintanen, Hannu (2000) Terveys ja koulutuksellinen syrjäytyminen nuoren miehen elämäkukulussa. Tampere : Tampereen yliopisto. Diss. Tampereen yliopisto.

Saarnio, Tuula (2003) Meillä menee lujaa: tutkimus nuorista rikosentekijöistä yhdessä helsinkiläisessä lähiössä. Lisensiaatintyö, Sosiaalipolitiikka. Helsinki: Helsingin yliopisto. (Mikrokortti 5368)

Salasuo, Mikko (2004) Huumeet ajankuvana: huumeiden viihdekäytön kulttuurinen ilmeneminen Suomessa. Helsinki: Stakes. Diss. Helsingin yliopisto.

Salmi, Venla (2004) Varhaisnuorten normirikkomukset - ongelma vai osa nuoruutta?: helsinkiläisten 12–13-vuotiaiden kielletyn ja rikollisen toiminnan laajuus, piirteitä ja merkityksiä. Nuorisotutkimusseura; 40 Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Diss. Helsingin yliopisto.

Saurama, Erja (2002) Vastoin vanhempien tahtoa. Tutkimuksia/ Helsingin kaupungin tietokeskus, 2002:7 Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. Diss. Helsingin yliopisto.

Sauvola, Anu (2001) The association between single-parent family background and physical morbidity, mortality, and criminal behaviour in adulthood. Acta Universitatis Ouluensis. Series D, Medica; 629. Oulu: Oulun yliopisto. Diss. Oulun yliopisto

Silvennoinen, Heikki (2002) Koulutus marginalisaation hallintana. Helsinki: Gaudamus. Diss. Turun yliopisto.

Sinko, Päivi (2004) Laki ja lastensuojelu: juridisoituvat käytännöt sosiaalityön arjessa ja asiantuntijuuden määrittelyssä. Lisensiaatintyö. Lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisala. Sosiaalityö. Helsinki: Palmenia kustannus.

Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko (2004) ”Hirveesti tekijänsä näköistä” Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab. Diss. Tampereen yliopisto.

Soilamo, Arto (2006) Maahanmuuttajaoppilaan osallisuus koulukiusaamisessa. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, Scripta lingua Fennica edita; osa 249. Turku: Turun yliopisto. Diss. Turun yliopisto.

Sulavuori, Maarit (2006) Kehittämistyöllä pallo haltuun: kehittämisprojektin avulla ideoita lastensuojeluun ja voimavaroja työssä jaksamiseen. Ammatillinen lisensiaatintutkimus. Lisensiaatintyö: Helsingin yliopisto, Yhteiskuntapolitiikan laitos, Sosiaalityö. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Suurpää, Leena (2002) Erilaisuuden hierarkiat: suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevaisuudesta ja rasismista. Julkaisuja/ Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura; 28. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 2002 (Yliopistopaino) Diss. Helsingin yliopisto.

Suutari, Minna (2002) Nuorten sosiaaliset verkostot palkkatyön marginaalissa. Julkaisuja. Nuorisotutkimusseura; 26. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Diss. Joensuun yliopisto.

Tiittanen, Hannele (2001) Yksinhuoltajaäidin elämä umpikujassa?: alustava malli yksinhuoltajaäidin tukemisesta. Lisensiaatintutkimus, Hoitotieteen laitos. Kuopion yliopisto.

Veijola, Arja (2004) Matkalla moniammatilliseen perhetyöhön: lasten kuntoutuksen kehittäminen toimintatutkimuksen avulla. Oulu: Oulun yliopisto. Diss. Oulun yliopisto.

Veijola, Elsi (2005) Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja Omaura: seurantatutkimus Omaura-toimintaan osallistuneiden nuorten elämänvaiheista 1995–2001. Opetusministeriön julkaisuja 2005:33. Helsinki: Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Diss. Turun yliopisto.

Viittala, Kaisu (2002) "Kyllä se tommosellaki lapsella on kovempi urakka": sikiöaikana alkoholille altistuneiden huostaanotettujen lasten elämäntilanne, riskiprosessit ja suojaavat prosessit. Jyväskylä studies in education, psychology and social research; 180. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Diss. Jyväskylän yliopisto.

Vilppola, Tuomo (2007) Reaalipedagoginen toimintaprosessi: sosiaalipedagogisen työn sovellus koulutuksesta syrjäytymässä olevien nuorten kokonaisvaltaisessa tukemisessa. Acta Universitatis Ouluensis. Series E, Scientiae rerum socialium; 88. Oulu: Oulun yliopisto. Diss. Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö, kasvatustiede.

Virokannas, Elina (2004) Normaalin rajan molemmilla puolilla: tutkimus huumehoitoyksikön nuorten identiteettien rakentumisesta. Helsinki: Stakes. Diss. Helsingin yliopisto.

Vornanen, Riitta (2000) Turvallisuus elämän kysymyksenä: 13-17-vuotiaiden nuorten turvallisuus ja turvattomuuden aiheet. Kuopion yliopiston julkaisuja. E, Yhteiskuntatieteet. Kuopio: Kuopion yliopisto. Diss.: Kuopion yliopisto.

Väyrynen, Sanna (2007) Usvametsän neidot: tutkimus nuorten naisten elämästä huumekeuvioissa. Acta Universitatis Lapponiensis; 118. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Diss. Lapin yliopisto.

Yrjänäinen, Hilikka (2002) Riskioloissa elävä perhe lastenneuvolan terveydenhoitajan asiakkaana. Etnografia terveydenhoitajien toiminnasta perheiden kanssa. Lisensiaatin työ. Hoitotieteen ja terveyshallinnon laitos. Oulu: Oulun yliopisto.

Tutkimuksia ja selvityksiä

Heino, Tarja (2001) Sijoitukset sukulaisperheisiin lastensuojelussa. Aiheita/ Stakes; 19/2001. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Heino, Tarja, Rantamäki, Raija & Sallila, Seppo (2002) Hallinto-oikeuksien ratkaisut lastensuojeluasioissa 1994–2000. Aiheita/ Stakes 6/2002. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Heino, Tarja, Rantamäki, Raija & Sallila, Seppo (2006) Hallinto-oikeuksien ratkaisut lastensuojeluasioissa 2000–2004. Työpapereita/ Stakes 14/2006 Helsinki: Stakes.

Heino, Tarja, Kuoppala, Tuula & Säkkinen, Salla (2005) Lastensuojelun avohuollon tilaston haasteet: kuntakyselyn yhteenveto. Työpapereita/ Stakes, 5/2005. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Hiekka, Eija & Metsäranta, Hannele (2006) Lapsen huolto- ja tapaamisasioita sekä lastensuojelua koskevat asiakasyhteydenotot lapsiasiavaltuutetulle syksyllä 2005. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Lapsiasiavaltuutetun toimiston selvityksiä 2006:1. Lainattu 28.7.2007.
<http://www.lapsiasia.fi/Resource.phx/lapsiasia/aineistot/julkaisut/index.htx.i28.pdf>

Keisala, Hertta (2006) Parisuhdeväkivalta moniammatillisen työn kohteena: arviointitutkimus Espoon yhteistyöverkoston ja Lyömättömän linjan toiminnasta parisuhdeväkivallan lopettamiseksi. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja; 68. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Kivivuori, Janne, Karvonen, Sakari & Rimpelä, Matti (2001) Nuorten rikoskäyttäytymisen yleisyys kyselyjen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja, 54. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Kivivuori, Janne & Salmi, Venla (2005) Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004: teemana sosiaalinen pääoma. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja, 214 Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Kivivuori, Janne & Savolainen, Jukka (2003) Helsingin nuoret rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 204. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Kumpulainen, Aila (2004) Kuuden suurimman kaupungin lasten sijaishuollon palvelujen ja kustannusten vertailu 2003. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja; 1/2004. Helsinki: Kuusikko-työryhmä.

Kumpulainen, Aila (2005) Kuuden suurimman kaupungin lasten sijaishuollon palvelujen ja kustannusten vertailu 2004. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja; 2A/2005 Kuusikko-työryhmän lasten sijaishuollon asiantuntijaryhmä kirjoittanut Aila Kumpulainen. Helsinki: Lastensuojelun Kuusikko-työryhmä.

Kuusikko-työryhmä. Lastensuojelun sijaishuollon asiantuntijaryhmä (teksti Aila Kumpulainen) (2006) Kuuden suurimman kaupungin lasten sijaishuollon palvelujen ja kustannusten vertailu 2005. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja; 1/2006. Helsinki.: Kuusikko-työryhmä.

Lapsia ja lapsuutta koskeva tutkimus Suomen yliopistoissa. Selvityksiä lapsiasianvaltuutetulle. Lainattu 28.7.2007.

<http://www.lapsiasia.fi/Resource.phx/lapsiasia/aineistot/muistiot/index.htx.i1271.pdf>

Paju, Petri (2005): [Pelastakaa edes Lempäälä - lasten ja nuorten kuntataloutta maallikolta maallikolle](#). Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 54 & Lempäälän kunta.

Piispa, Minna... [et. al.] (2006) Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja; 225. Publication series/ HEUNI; no. 51 Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos: HEUNI. (Huomautus: HEUNI = European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations)

Myllärniemi, Annina (2006) Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja, 7. Helsinki: SOCCA Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.

Reinikainen, Sarianna (2007) Läheisneuvonpito lapsinäkökulmasta. Raportteja/ Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. 7/2007. Helsinki: Stakes.

Rönkä, Sanna (2006) Nuorten huumeiden käyttäjien puhuttelu: huomioita käytännöstä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja, 70. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Salmi, Venla (2006) [Helsingin nuoret rikosten tekijöinä 2006](#). OPTL:n tutkimustiedonantoja 73. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Salomaa, Jukka & Warsell, Leena & Hein, Ritva (2000) Päihdehaittojen seutukunnittaiset erot ja niitä selittävät tekijät. Tilastoraportti/ Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus 6/2000. Helsinki: Stakes.

Savolainen, Jukka, Hinkkanen, Ville & Pekkarinen, Elina (2007) Lasten rikolliset teot ja niihin puuttuminen. Tutkimus alle 15-vuotiaana poliisiin tietoon tulleista rikoksentehtävistä Helsingissä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 76. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Soine-Rajanummi, Seppo (2006) Arviointi Varhaisen ikävaiheen perheneuvolatyö -projektista: uusia menetelmiä päijät-Hämeen pikkulapsiperheiden tukemiseksi. Verson raportteja; 1/2006. Helsinki: Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Verso.

Valkama, Elisa & Litmala, Marjukka (2006) Lasten huoltoriidat käräjäoikeuksissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja; 224. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Westman, Riikka... [et al.] (2005) Perheinterventioiden vaikuttavuus: järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus. FinSoc arviointiraportteja; 5/2005. Helsinki: Stakes.

Artikkelit:

Aitamurto, Tanja (2005) Kun tavallinen tappaa. Sosiaalisen ongelman käsittely Heinojen surman herättämässä moraalisisessa mediamyrskyssä. Nuorisotutkimus 4/2005.

Anis, Merja (2006) Lastensuojelun ammattilaisten tulkintoja maahanmuuttajasosiaalisuudesta. Janus. 14 (2006): 2, s. 109–126.

Ellonen, Noora (2005) Paikallisyhteisöjen sosiaalisen pääoman merkitys nuorten masentuneisuudessa ja rikekäyttäytymisessä. Nuorisotutkimus 2/2005.

Eronen, Tuija (2004) Kiusatut, etsijät, tyytyväiset ja rikkaat - erilaista häpeästä selviytymistä lastensuojelun asiakkaiden omaelämäkertoissa. Janus vol. 12 (4) 2004, 359–378.

Eskonen, Inkeri (2001) Miten lapset kertovat läheisiin suhteisiin liittyvästä väkivallasta. Lasten terapiaryhmässä käyttämien kerrontatapojen analyysi. Janus vol. 9 (1) 2001, 22–39.

Eskonen, Inkeri (2004) Lasten toimijuus perheen väkivaltatilanteissa. Nuorisotutkimus 4/2004

Eskonen, Inkeri (2005) Kertomistila lasten väkivaltakokemuksille. Psykologia 40 (2005): 2, s. 145–155.

Forsberg, Hannele (2001) "Palaverin päätyttyä pihisimme vihasta": väkivalta, auttajat ja kirjoitetut tunteet. Janus vol. 9 (1) 2001, 3-21.

Forsberg, Hannele (2002) Tunteet - sosiaalityötä harjoittelevan häpeä? Aikuiskasvatus 22 (2002): 4, s. 295–305.

Gottberg, Eva (2006) Lapsen läheissuhteet yksityisen ja julkisen rajapinnassa. [Elektroninen aineisto]: yksityisen ja julkisen rajapintoja. Lakimies.104 (2006): 7-8, 1225–1239. <http://elektra.helsinki.fi/se/1/0023-7353/104/7-8/lapsenla.pdf>

Haapasalo, Jaana (2000) Vankien lapsuuden kaltoinkohtelu, käytösongelmat ja aikuisiän psyykkiset häiriöt trauma- ja kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta Psykologia: 35 (2000):1, s. 45–57.

Haapasalo, Jaana (2004): [Väkivallan perintö: rikoksenteijöiden traumaattiset lapsuudenkokemukset](#). Nuorisotutkimus 4/2002.

Heino, Tarja & Pösö, Tarja (2003a) Tilastot ja tarinat lastensuojelun tietolähteinä. Yhteiskuntapolitiikka-YP 68 (2003): 6, s. 584–596.

Holmila, Marja (2001) Perhe, päihteet ja sukupuoli. Yhteiskuntapolitiikka-YP. 66 (2001): 1, s. 55–62.

Huhtanen, Raija (2001) Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) lopullinen tuomio 12.7.2001: tapaus K. & T. v. Suomi: Lapsen huostaanotto, perheen jälleenyhdistämiseen liittyneet laiminlyönnit, lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten rajoittaminen. Lakimies 99 (2001): 6-7, s. 1151–1163.

Hurtig, Johanna & Laitinen, Merja (2000) Kohtalokas kolmio: perhe, paha ja ammatillaiset. *Janus* 8 (2000): 3, s. 249–235.

Ingi, Mika (2003) Solveigin naamion takaa: lähityöntekijän näkökulma menneisyysmatkaan. *Psykologia*. 38 (2003): 2, s. 72–82.[Elektroninen aineisto]
<http://elektra.helsinki.fi/se/p/0355-1067/38/2/solveigi.pdf>

Jahnukainen, Markku & Taru Kekoni & Manu Kitinoja & Tarja Pösö (2006) Ongelmia ja mahdollisuuksia – koulukotioppilaan uran moniaineistoinen tarkastelu *Nuorisotutkimus* 2 (2006) s. 32–45.

Jungar, Katarina (2003) Finländskt faderskap för "barnets bästa": kön, våld och invandrarskap i en vårdnadstvist och i skyddshemsideologi. *Naistutkimus*. (2003): 2, s. 20-34.

Järvinen, Ritva, Åstedt-Kurki, Päivi, Tarkka, Marja-Terttu, Paavilainen, Eija (2000) Helpotusta pienten lasten perheiden arkeen: kokemuksia lastenneuvolan vanhempainryhmistä. *Hoitotiede: journal of nursing science* 12 (2000): 5, s. 270-280.

Kalland, Mirjam (2002) Menetyksen läsnäolo vuorovaikutuksessa: varhainen adoptio ja sen hoito. *Psykoterapia*. 21 (2002): 3, s. 184–195.

Kivivuori, Janne (2006) Oikeudellistuva yhteiskunta - esimerkkinä koulujen alttius ilmoittaa oppilaiden tekoja poliisille. *Oikeus* 35 (2006): 2, s. 157–177.

Kokko, Sami (2004) Korista keskiyöllä - huumeidenkäytön ja rikosten ennaltaehkäisyä? *Liikunta ja tiede* 41 (2004): 4, s. 20.

Kääriäinen, Juha et al. (2005) Nuorten masentuneisuudesta ja rikekäyttäytymisestä sosiaaliseen pääomaan. *Yhteiskuntapolitiikka-YP* 70 (2005): 1, s. 28–41.

Lamminen, Katri (2003) Työ reittinä yhteiskuntaan?: osittaisen ankkuroitumisen politiikan mahdollisuudet lastensuojelutaustaisilla nuorilla. *Janus* 11 (2003): 1, s. 39–57.

Lepistö, Jaana (2005) Nuorten päihdehäiriöiden hoito. *Tommi 2005: Alkoholi- ja huumeiden tutkimuksen vuosikirja*. Helsinki: Alkoholi- ja huumeiden tutkimusseura, 30–38.

Liimakka, Satu (2004) Nuori nainen, ongelmallinen? Nuorten naisten ristiriitainen ruumissuhde. *Nuorisotutkimus* 1/2004.

Linderborg, Henrik (2003) Yhdyskuntaseuraamus nuorten miesten elämänmuutosta tukevana rangaistuksena. *Nuorisotutkimus* 21 (2003): 3, s. 3-17.

Marttunen, Matti (2005) Nuorisorangaistus: tausta, kokeilu-aika ja tuomitseminen. *Lakimies*. 103 (2005): 3, s. 377–399.

Mäenpää, Marjatta (2001) Lapsen etu ja osallistumisoikeudet hallinto-oikeuden huostaanotto-prosessissa. *Lakimies* 99 (2001): 6-7, s. 1135–1142.

- Mäki, Helmi (2003) Rapsodia avopalvelujen kehityksestä sosiaalihuollossa. Yhteiskuntapolitiikka-YP. 68 (2003): 5, s. 508–518.
- Niemelä, Anna & Kelhä, Minna (2005) Varhainen äitiys – riskiäitiyttä? Nuorisotutkimus 2/2005.
- Niemi-Kiesiläinen, Johanna (2004) Naiskauppa, paritus ja seksin osto. Lakimies 102 (2004): 3, s. 451–465.
- Nieminen, Liisa (2004) Lasten perus- ja ihmisoikeussuojan ajankohtaisia ongelmia. Lakimies. 102 (2004): 4, s. 591–621. <http://elektra.helsinki.fi/se/1/0023-7353/102/4/lastenpe.pdf>
- Nuotio, Kimmo (2004) Nuorisorikosoikeus? Lakimies 102 (2004): 3, s. 466–478.
- Nuorvala, Yrjö, Metso, Leena, Kaukonen, Olavi ja Haavisto, Kari (2004) Muuttuva päihdeasiakkuus: päihdetapauslaskennat 1987–2003. Yhteiskuntapolitiikka-YP. 69 (2004): 6, s. 608–618.
- Oinonen, Taru (2002) Kannabiksen "kohtuukäyttö" nuorten aikuisten päihdekulttuurina Nuorisotutkimus (2002): 1, s. 32–42.
- Purjo, Timo (2006) Pää kylmänä ja sydän lämpimänä – kohtaamispedagogiikkaa väkivaltaisille nuorille. Nuorisotutkimus 2 (2006), s. 18 -31.
- Raitakari, Suvi (2004) Institutionaalisesti tulkittu ja neuvoteltu nuori. Huolta herättävä nuori palaveri-vuorovaikutuksen osapuolena. Nuorisotutkimus 4/2004.
- Salasuo, Mikko (2004) Ekstaasin käyttäjien terveyden lukutaito - riskien ja haittojen tunnistaminen, ehkäisy ja vähentäminen. Nuorisotutkimus 1/2004.
- Semi, Jussi (2004) Pelkoa kaupunkitilassa. Joensuulaisten nuorten tilan ja pelon kokemuksia. Nuorisotutkimus 1/2004.
- Sinkkonen, Jari (2003) Kaltoinkohdellut lapset. Suomen hammaslääkärilehti N.S. 10 (2003)10–11, s. 534–537.
- Tolonen, Tarja (2004) Vanhemmuuden puutteen heijastuminen nuorten sosiaaliseen pääomaan. Nuorisotutkimus 4/2004.
- Törrönen, Jukka (2002) Nollatoleranssi, media ja paikallisyhteisöllisyys. Tiedotustutkimus 25 (2002): 3, 32–49.
- Törrönen, Maritta (2000) Elämistila: elävä paikka. Janus 8 (2000): 3, s. 266–280.
- Törrönen, Maritta & Vornanen, Riitta (2002) Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoululaisten korostamana syrjäytymisenä. Nuorisotutkimus 2/2002.
- Valjakka, Eeva (2004) Lapsen oikeusturva lastensuojelussa. Defensor legis.85 (2004): 4, s. 667–684.

Varilo, Esko, Lounavaara-Rintala, Helena, Varilo, Leena, Vuornos, Pirjo, Wahlbeck, Jan-Christer, Anttila, Seija, Berglund, Kim, Ingi, Mika, Kankaanpää, Tiina, Koskinen, Sirkka-Anneli, Peltonen, Liisa, Pietiläinen, Risto, Rantaniemi, Taina (2000) Menneisyyden rakentaminen lastensuojeluperheiden nuorten hoitokeinona. *Psykologia* 35 (2000): 3, s. 212–221.

Viittala, Kaisu (2004) Ekologinen arviointi erityiskasvatuksen menetelmänä. *Kasvatus*. 35 (2004): 4, s. 408–419, 462.

Virokannas, Elina (2003a) Rajoitettuja strategioita ja taktisia identiteettejä. Huumehoitoyksikön nuorten asiakkaiden kertomuksia viranomaiskohtaamisista. *Janus* vol. 11. 4/ 2003, 297 – 318.

Virokannas, Elina (2003b): Tiedon tuottaminen ja yllättävät käännteet huumehoitoyksikön nuorten haastatteluissa. *Nuorisotutkimus* 3/2003.

Artikkelikokoelmat, joissa sivutaan sekä lasten ja nuorten ongelmia ja ratkaisuja että tutkimusmenetelmiä:

Aapola, Sinikka ja Kaisa Ketokivi (toim.) *Polkuja ja poikkeamia: aikuisuutta etsimässä*. Julkaisuja/ Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura; 56. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.) (2003) *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia; 909*, Julkaisuja/ Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura; 32. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Aho, Anna Liisa... [et al.] (toim.) (2006) *Perhehoitotieteelliset tutkimusmenetelmät = Research methods in family nursing science*. Julkaisuja/ Tampereen yliopisto, hoitotieteen laitos, perhekeskeisen hoidon tutkimus- ja opetuskeskus; 7. Tampere: Tampereen yliopisto.

Alitolppa-Niitamo, Anne, Söderling Ismo & Fågel, Stina (toim.) (2005) *Olemme muuttaneet: näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin*. Väestöliiton väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu. Helsinki: Väestöliitto.

Anis, Merja, Keskinen, Suvi ja Karvinen-Niinikoski, Synnöve (toim.) (2003) *Käytännön opetus sosiaalityötä kehittämässä. Vuoropuhelua käytännön sosiaalityön, opetuksen ja kehittämisen tiimoilta.. Turun yliopiston Sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisuja B:27/2003*. Turku: Painosalama Oy

Anttila, Anna (toim.) (2004) *Lapsuuden muuttuva maisema: puheenvuoroja kulutus-kulttuurin seksuaalisoinnin vaikutuksista*. Raportteja/ Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus; 284 Helsinki: Stakes.

Forsberg, Hannele, Aino Ritala-Koskinen ja Maritta Törrönen (toim.) (2006) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia. Juva: PS-kustannus.

Gretschel, Anu (toim.) (2002) Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina: artikkeleita osallisuudesta. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Helminen, Jari (toim.) (2006) Elämä koettelee, tuki kannattelee: sosiaali- ja terveystyö monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helve, Helena (ed.) (2005) Mixed methods in youth research. Publications; 60. Helsinki: Finnish Youth Research Network: Finnish Youth Research Society.

Hiitola-Moilanen, Marja (toim.) (2005) Kehittämisen polkuja perhetyössä Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja.; 19. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Hoikkala, Tommi, Hakkarainen, Pekka & Laine, Sofia (eds.) (2005) Beyond health literacy: youth cultures, prevention and policy. Helsinki: Finnish Youth Research Network: Finnish Youth Research Society.

Hoikkala, Tommi & Salasuo, Mikko (toim.) (2006) Prekaariruoska? [Elektroninen aineisto]: portfoliosukupolvi, perustulo ja kansalaistoiminta. Verkkojulkaisusarja/ Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto Helsinki: Nuorisotutkimusseura: Nuorisotutkimusverkosto.

Honkatukia, Päivi, Niemi-Kiesiläinen, Johanna & Näre, Sari (toim.) (2000) Lähentelestä raiskauksiin: tyttöjen kokemuksia häirinnästä ja seksuaalisesta väkivallasta. Julkaisuja/ Nuorisotutkimusseura; 13. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne (toim.) (2006) Nuorisorikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Nuorisoasianneuvottelukunta.

Hämäläinen, Juha, Vornanen, Riitta & Laurinkari, Juhani (toim.) (2006) Hyvinvointi ja turvallisuus 2000-luvulla. Juhlakirja professori Pauli Niemelän täyttäessä 60 vuotta 5.4.2006 Kuopio: Kuopion yliopisto.

Jokinen, Arja, Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.) (2004) Puhua vastaan ja vaieta [Elektroninen aineisto]: neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus.

Jahnukainen, Markku, Kekoni, Taru & Pösö, Tarja (toim.) (2004) Nuoruus ja koulu-koti. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 43. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.

Karvinen-Niinikoski, Synnöve, Tapola Maria & Haarala, Anu-Riina (toim.) (2005) Tieto nousee kentältä: sosiaalityötä käsitteellistämässä. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja; 2/2005 Helsinki: SOCCA: Heikki Waris -instituutti.

Karvonen, Sakari (toim.). Onko sukupuolella väliä? : hyvinvointi, terveys, pojat ja tytöt. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto Nuorisoasiain neuvottelukunta Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. (Nuorten elinolot -vuosikirja 1458–4220)

Kautto, Mikko (toim.) (2007) Suomalaisten hyvinvointi 2006. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Kivivuori, Janne (toim.) (2002) Nuoret rikosten tekijöinä ja uhreina. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja, 188. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Korander, Timo & Soine-Rajanummi, Seppo (toim.) (2002) Kaheksalta koskarille - samantien sakot: Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999–2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia, 13. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.

Kuure, Tapio, Vuori, Mika & Gissler Mika (toim.) (2002) Viattomuudesta vimmaan: lapsuudesta nuoruuteen -siirtymävaiheen tarkastelua. Julkaisuja/ Nuorisotutkimusseura; 25, Nuorten elinolot – vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisoasiain neuvottelukunta: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes.

Laiho, Kristiina & Ritala-Koskinen, Aino (toim.) (2003) Lastensuojelu osaamiskeskuksen pilottina – Osaava lastensuojelu projektin loppuraportti. Pikassos Oy. Sosiaalialan osaamiskeskus Kanta-Hämeessä, Pirkanmaalla ja Satakunnassa Raportteja 1/2003. Lainattu 30.6.2007. http://kotisivut.ainaratkaisu.fi/data/gfm/files/W/274_osla-loppurap.pdf

Laitinen, Ahti (toim.) (2003) Kirjoituksia syrjäytymisestä, syrjinnästä ja petoksista. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, Rikos- ja prosessioikeuden sarja A 31 Turku: Turun yliopisto.

Laitinen, Merja Ojaniemi, Pekka & Tallavaara, Marja-Sisko (2007) "Nyt kuullaan meitä asiakkaita": tutkimus kohtaamisesta, tiedosta ja osallisuudesta lastensuojelun työprosesseissa. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. B, Tutkimusraportteja ja selvityksiä; 53. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Liittyy hankkeeseen: Sensitiivinen haastattelututkimus ja sukupuolistetun lapsuuden siirtymät.

Mustakangas-Mäkelä, Anne & Laukka, Seppo (toim.) (2001) Muutoksen psykologiaa: tutkimusraportteja syrjäytymisestä ja koulukiusaamisesta opettajien stressiin. Oulu: Oulun yliopisto.

Oksanen Atte, Paavilainen Eija & Pösö Tarja (toim.) (2006) Comparing children, families and risks: Nordic-Baltic perspectives on childhood and families. (Childhood and Family Research Unit Net Series [2]). Tampere: Tampere University Press. <http://tampub.uta.fi/childhood/951-44-6654-3.pdf>

Paju, Petri (toim.) (2004) Samaan aikaan toisaalla...: nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Julkaisuja / Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura; 47 Helsinki: Stakes (Nuorten elinolot -vuosikirja; 4. Julkaisuja/ Nuorisoasiain neuvottelukunta; 30)

Puroila, Anna-Maija (toim.) (2004) Kehittyvä perhetyö. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja; 12. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Oulun toimintayksikkö.

Puuronen, Anne (toim.) (2006) Terveystaju. Nuoret, politiikka ja käytäntö. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 63. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.

Satka, Mirja, Synnöve Karvinen-Niinikoski, Marianne Nylund, Susanna Hoikkala (toim.) (2005) Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia: Palmenia-kustannus.

Seppälä, Pauliina & Mikkola, Tomi (2004) Huumeet internetissä ja nuorisokulttuureissa: havaintoja huumeiden merkityksistä ja riskikäsitteistä käyttäjäpiireissä. Raportteja/ Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 287. Helsinki: Stakes.

Suutari, Minna (toim.) (2001) Vallattomat marginaalit: yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Julkaisuja / Nuorisotutkimusseura; 20. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Suurpää, Leena & Hoikkala, Tommi (eds) (2005) Masculinities and violence in youth cultures / Helsinki: Finnish Youth Research Network: Finnish Youth Research Society.

Tigerstedt, Christoffer (toim.) (2007) Nuoret ja alkoholi. Julkaisuja/ Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura; 75. Helsinki: Alkoholi- ja huumetutkijain seura: Nuorisotutkimusseura: Nuorisotutkimusverkosto.

Wilska, Terhi-Anna (toim.) (2004) Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri; 2004, Julkaisuja/ Nuorisosiain neuvottelukunta; 28, Julkaisuja/ Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura; 44). Helsinki: Opetusministeriö: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisosiain neuvottelukunta.

Wilska, Terhi-Anna & Lähteenmaa, Jaana (toim.) (2006) Kultainen nuoruus [Elektroninen aineisto]: kurkistuksia nuorten hyvinvointiin ja sen tutkimiseen. Verkkojulkaisusarja/ Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Nuorisotutkimusseura: Nuorisotutkimusverkosto.

Valtakunnalliset osin lastensuojeluun liittyvät hankkeet ja projektit

Vep-hanke vuosina 1997–2003 (STM).

Tarja Heino (toim.). (2004) VEPpi on tehnyt tehtävänsä, VEPpi saa mennä. Verkostoituvat erityispalvelut (VEP) -hankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2004:15. Helsinki: STM.

Valtakunnalliseen nuorten kuntoutuskokeilu 2001–2003. (Kela).

Linnakangas, Ritva & Suikkanen, Asko (2004) Varhainen puuttuminen. Mahdollisuus nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:7. Helsinki: STM.

Pitkäaikaissairaiden ja vammaisten lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä palvelunohjauskokeilu 2001–2003 (STM).

Pietiläinen, Erja (toim.) (2003) Lapsi, perhe ja palvelunohjaus. Pitkäaikaissairaiden ja vammaisten lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä palvelunohjauskokeilu 2001–2003. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2003:11. Helsinki: STM.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja prostituution ehkäisy (Stakes 1998–2002).

Heiskanen, Markku & Piispa, Minna (2002) Viranomaisten arviointiin perustuva taustatutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja sen kustannuksista Hämeenlinnassa vuonna 2001. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Perttu, Sirkka (2004) Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta ja sen seulonta äitiys- ja lastenneuvolassa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:6. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sovittelu

Eskelinen, Ossi (2005) ”Hermost vapautu ja tuli puhdas olo”. Alle 15-vuotiaiden rikosten sovittelun käytännöt ja vaikutukset. Lapset rikosten sovittelussa – tutkimusprojektin raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2005:3. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Lastensuojelun kehittämisohjelman selvitykset

Bardy, Marjatta & Öhman, Kaisa (2007) Vaativa vauvaperhetyö: kirjallisuuskatsaus kansainvälisestä tutkimuksesta. Työpapereita 13/2007. Helsinki: Stakes.

Heikkinen, Alpo (2007) Nuoret lastensuojelun avohuollossa - palvelujen ja menetelmien tarkastelu: sosiaali- ja terveysministeriön Sosiaalialan kehittämishankkeen lastensuojelun kehittämisohjelman raportti. Selvityksiä/ Helsingin kaupungin sosiaalivirasto; 2007:1. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.

Jokinen, Juha (2006) Esitys toimenpiteistä huostaanottomenettelyn kehittämiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö Lastensuojelun kehittämisohjelma. Huostaanottotyöryhmä. Huostaanottotyöryhmän raportti 31.1.2006. Lainattu 30.6.2007.

<http://www.sosiaaliportti.fi/File/bd5c0466-1a2d-4954-a8ef-03b24755ad17/Loppuraportti+150106.pdf>

Känkänen, Päivi & Laaksonen, Sari (2006) Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista 31.1.2006. Lastensuojelun Kehittämisohjelma. Lainattu 30.6.2007. <http://www.sosiaaliportti.fi/File/7d9702b1-7343-49cf-a3e8-36d4ceb9ead1/Loppuraportti.pdf>

Oranen, Mikko (2006) Tutkimista ja tunnustelua - Lastensuojelun alkuarvioinnin käytäntöjä, malleja ja kehittämisuuntia. Alkuarviointi ja avohuolto-työryhmän loppuraportti 22.3.2006. Lastensuojelun kehittämisohjelma. Lainattu 30.6.2007. <http://www.sosiaaliportti.fi/File/a79d1456-1e50-4116-8815-96c6e88f21fd/Alkuarviointi+Loppuraportti.pdf>

Oranen, Mikko (2007) Mitä mieltä!/? Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä Sosiaali- ja terveysministeriö Lastensuojelun kehittämisohjelman osahankeen raportti 31.1.2007. Lainattu 30.6.2007. <http://www.sosiaaliportti.fi/File/5a3129ac-bd59-46c7-b95f-379d04d1457c/Osallisuus-raportti+Oranen.pdf>

Rousu, Sirkka (2006) Lastensuojelu muuttuvassa palvelu- ja kuntarakenteessa - kannanotot ja ehdotukset lastensuojelun kehittämisohjelmalle. 12.4.2006 STM Lastensuojelun kehittämisohjelma, Palveluketjut ja seudulliset palvelut. Lainattu 30.6.2007. <http://www.sosiaaliportti.fi/File/ab48c918-4e82-4d64-9ab2-eeb04b71c45e/Loppuraportti+Huhtikuu+2006.pdf>

Sinko, Päivi (2005) Sosiaalityön näkökulma lastensuojelulain uudistamiseen. Substanssiryhmän raportti 31.3.2005. Lainattu 30.6.2007. <http://www.sosiaaliportti.fi/Page/cbf3d9db-986f-4a14-9af0-dcab2a7f82e8.aspx>

Stakes

VarTu-hanke

Heinämäki, Liisa (2005) Varhaista tukea lapselle - työvälineenä kehittämisvalikko. Oppaita/ Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus; 62 Helsinki: Stakes.

Vanhemmuuden aika -hanke

Kekkonen, Marjatta (2004) Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa: lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Raportteja / Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus; 281. Helsinki: Stakes.

Koulukotitutkimuskokonaisuus 2001–2005

Pösö, Tarja (2004) Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista. Tutkimuksia/ Stakes133. Stakes: Helsinki

Jahnukainen, Markku (2004) Koulukodissa ja koulukodin jälkeen. Vuosina 1996 ja 2000 valtion koulukodeista kotiutettujen nuorten koulukotikokemukset ja jälkiseuranta vuoteen 2002. Stakes Aiheita 29/2004. Helsinki: Stakes.

Kitinojan, Manu (2005) Kujan päässä koulukoti. Helsinki: Stakes.

Tarinallisuus ja ilmaisutaidot 2001–2002.

Marjatta Bardy & Päivi Känkänen (2005) Omat ja muiden tarinat - ihmisyyttä vaalimassa, Helsinki: Stakes.

Läänien selvitykset

Peruspalveluselvitykset ja hankeraportit

Ahlstedt, Marko (2006) Parisuhdeväkivalta ja sen ehkäisy - Juridinen näkökulma. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 97. Helsinki: Etelä-Suomen lääninhallitus.

Anis, Merja, Klemelä Juha, Pirkko Pakkala ja Päivi Pihlaja (toim.). (2004) Sosiaali-
huollon verkostoituvat erityispalvelut selvityksistä suunnitelmiin Varsinais-Suomessa. Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja 3/2004.

Frigren, Kirsi-Leena (2004) Sosiaali-
huollon verkostoituvat erityispalvelut sosiaali-
huollossa - Satakunnan maakunnan selvitys ja seutus suunnitelmat. Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja 4/2004.

Harrikari, Timo (2006) Lasten ja nuorten kotiintuloaikoja koskevat käytännöt Etelä-Suomen läänin alueen kunnissa. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja; 106. Helsinki: Etelä-Suomen lääninhallitus.

Heinonen, Hanna, Kajuutti, Anna-Kaisa, Veistilä, Minna & Salmi, Merja Salmi (2004) YHTEISTYÖLLÄ KEHITTÄMISEEN. Kartoitusta sosiaali-
huollon erityispalveluista Etelä-Suomessa. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 81. Helsinki: Etelä-Suomen läänin hallitus.

Hurskainen Raija (toim.) (2004) Lasten ja nuorten sosiaalipalvelujen saatavuus Länsi-Suomen läänissä 2003. Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja 7/2004 Turku: Länsi-Suomen lääninhallitus.

Huttunen, Riitta-Leena, Hamarus, Päivi & Arponen, Aino (2002) Psykososiaalinen oppilashuolto ja oppimisympäristön turvallisuus Keski-Suomessa vuonna 2001. Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja; nro 19/2002. Turku: Länsi-Suomen lääninhallitus, sosiaali- ja terveysosasto, sivistysosasto.

Hytönen, Eeva [et al.] (2000) Osallistava oppilashuolto: systeemisen ajattelumallin soveltaminen oppilashuoltoryhmissä, kouluyhteisöissä ja nuorta ympäröivissä verkostoissa. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja; 34. Helsinki: Etelä-Suomen lääninhallitus

Itä-Suomen lääninhallitus (2004) Itä-Suomen läänin peruspalvelujen tila 2003. Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja nro 94. Mikkeli: Itä-Suomen lääninhallitus.

Kaasalainen Marja (2004) Hyvinvointia turvaamassa - taitoa, tukea, toivoa sosiaalityöhön. Arviointiraportti Etelä-Suomen läänin sosiaalityön kehittämisen neuvottelukunnan toiminnasta vuosina 2000–2003. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 88. Helsinki: Etelä-Suomen lääninhallitus.

Kemppinen, Juha (2004) Nuorten aivot ja addiktiomuisti. Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosaston julkaisuja 1/2004. Helsinki: Etelä-Suomen lääninhallitus.

Kestilä, Minna (2002) Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti 1998–2002. Lapin läänin sosiaali- ja terveydenhuollon tilastokatsaus 2002. Lapin lääninhallituksen julkaisusarja 8/2001. Rovaniemi: Lapin lääninhallitus.

Lapin läänin sosiaali- ja terveydenhuollon tilastokatsaus 2002. Lapin lääninhallituksen julkaisusarja 9/2002. Rovaniemi: Lapin lääninhallitus.

Lapin läänin sosiaali- ja terveydenhuollon tilastokatsaus 2003. Lapin lääninhallituksen julkaisusarja 6/2003. Rovaniemi: Lapin lääninhallitus.

Lapin läänin sosiaali- ja terveydenhuollon tilastokatsaus 2004. Lapin lääninhallituksen julkaisusarja 7/2004. Rovaniemi: Lapin lääninhallitus.

Lapin läänin sosiaali- ja terveydenhuollon tilastokatsaus 2005. Lapin lääninhallituksen julkaisusarja 9/2005. Rovaniemi: Lapin lääninhallitus.

Lapin läänin sosiaali- ja terveydenhuollon tilastokatsaus 2006. Lapin lääninhallituksen julkaisusarja 7/2006. Rovaniemi: Lapin lääninhallitus.

Lasten ja nuorten hoito- ja palveluketjut kuntoon!? Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisusarjan julkaisut 28/2000. Helsinki: Etelä-Suomen lääninhallitus.

Länsi-Suomen lääninhallituksen peruspalvelujen arviointiryhmä (2003) Peruspalvelut Länsi-Suomen läänissä. Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja, nro 3/2003. Turku: Länsi-Suomen lääninhallitus.

Mitä jäi verkkoon? Arvioiva kartoitus sosiaalihuollon erityispalveluiden seudullisesta järjestämisestä Keski-Suomessa. Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja 15/2003. Turku: Länsi-Suomen lääninhallitus.

NAISIIN KOHDISTUVAN VÄKIVALLAN EHKÄISYPROJEKTI ETELÄ-SUOMEN LÄÄNISSÄ 1998–2002. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 64. Helsinki: Etelä-Suomen lääninhallitus.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojektin verkostotyön toimivuus Rovaseudulla, Länsi-Pohjan alueella ja Kemijärvellä vuonna 2002. Sosiaali- ja terveystoimisto. Rovaniemi: Lapin lääninhallitus.

Paavilainen, Mika (2006) Pätevä vastuhenkilö – selkeät tehtävät, vastuu- ja toimivaltasuhteet. Selvitys yksityisen sosiaalihuollon toimintayksikön vastuuhenkilön pätevydestä ja tehtävänkuvasta Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveystoimiston julkaisuja 1/2007. Hämeenlinna: Etelä-Suomen lääninhallitus.

Peruspalvelujen arviointi vuonna 2000: poikkialueelliset arviointikohteet: huumetilanne, nuorten syrjäytyminen, rikollinen polku, sähköiset palvelut. Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja; nro 7/2001. Turku: Länsi-Suomen lääninhallitus.

Pohjois-Savon kuntien sosiaalihuollon erityispalvelut nyt ja tulevaisuudessa. Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja 93/2004. Mikkeli: Itä-Suomen lääninhallitus.

Rämö, Janika (2004) Auta lasta ajoissa. Lasten ja lapsiperheiden sosiaalipalvelujen arvioinnin erillisraportti Etelä-Suomen läänissä 2003. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 87. Helsinki: Etelä-Suomen lääninhallitus.

Sosiaalihuollon erityispalvelut Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla sekä Pohjanmaalla Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja 1/2004.

Sosiaalihuollon erityispalvelut Pirkanmaalla, Verkostoituvat erityispalvelut -hankkeen loppuraportti. Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja 2/2004.

Sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijätilanne Länsi-Suomen läänin kunnissa vuonna 2003 Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja 12/2003.

SYKE2004 loppuraportti. Sykettä hyvinvointiin Varsinais-Suomessa. Varsinais-Suomen "Syrjästä toiminnan keskipisteeseen" SYKE2004-hanke. Loppuraportti 2000–2004.

Tyrkäs, Maiju (2007) Kuntien valmiudet ehkäistä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. Etelä-Suomen läänin kunnille osoitettu palvelukysely 2006. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 115/2007. Helsinki: Etelä-Suomen lääninhallitus.

Väinälä, Anna & Pietiläinen, Maija (2003) Sosiaalityöntekijöitä, onko heitä? Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 86. Mikkeli: Itä-Suomen lääninhallitus, sosiaali- ja terveysosasto.

Väisänen, Leena, Tuulos, Tytti & Kokko, Marjo (2002) Tavoitteena elämä ilman väkivaltaa. Perheväkivallan ehkäisy Oulun läänissä 1998–2002. Julkaisu numero 92. Oulu: Oulun lääninhallitus.

Yliruka, Jarkko, Pesonen, Sanna & Heloma, Antero (2006) Neuvolan terveydenhoitajien käsitykset raskaana olevien naisten päihteidenkäytöstä ja tupakoinnista. Etelä-Suomen läänissä. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 112. Helsinki: Etelä-Suomen lääninhallitus.

Kuntaliitto/lastensuojelun keskusliitto

Anttila, Markus & Rousu, Sirkka (toim.) (2004) Haravalla kootut. Moniasiantuntijuus, strateginen kumppanuus, seudullinen kumppanuus. Helsinki: Suomen kuntaliitto/ Lastensuojelun keskusliitto.

Mäntysaari, Mikko, Makkonen, Sanna & Salminen Elina (2005). Palvelujärjestelmän muutoksen arviointi Harava -projektissa. Helsinki: Suomen kuntaliitto/ Lastensuojelun keskusliitto.

Laaksonen, Sari ja Kemppainen, Martti (toim.) (2005) Oljista, risuista vai tiilestä?: artikkelieita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja; 20. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Huomautus: Laituri-projekti

Järjestöt

Ensi ja turvakotien liitto. Lapsen aika projekti.

Oranen, Mikko (toim.)(2001) Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämistä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu; 30. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Forsberg, Hannele (2002) Lasten asiakkuudet ja kokemukset turvakodissa: Arviointitutkimus Lapsen aika -projektista. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu; 31. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Oppikirjat/ oppaat

Antikainen, Jorma & Taskinen, Sirpa (toim.) (2003) Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten ja lapsia hyväksikäyttäneiden nuorten hoito. Helsinki: Stakes.

Eriksson, Esa & Arnkil, Tom Erik (2005) Huoli puheeksi: opas varhaisista dialogeista. Oppaita/ Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus; 6. Helsinki: Stakes.

Helne, Tuula & Laatu, Markku (2006) Vääräyyskirja. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Ihmisoikeusraportti 3/2005. Teemana lapsen oikeudet. Helsinki: Helsinki-liiton Suomen ryhmä. <http://www.ihmisoikeusliitto.fi/julkaisut/ihmisoikeusraportti>

Jahnukainen, Markku (toim.) 2001 Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Järventie, Irmeli & Sauli, Hannele (toim.) (2001) Eriarvoinen lapsuus. Porvoo Helsinki: WSOY.

Kalland, Mirjam & Sinkkinen, Jari (toim.) (2001) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Porvoo Helsinki: WSOY.

Kontu, Elina & Suhonen, Eira (toim.) (2005) Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. Palmenia-sarja. Helsinki: Yliopistopaino.

Kurki, Leena, Nivala, Elina & Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko (2006) Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn Lectura.

Laukkanen, Eila... [et al.] (toim.)(2006) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim.

Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna: seksualisoitunut ja sukupuolistunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa. Oulun yliopiston oppimateriaalia. E. Kasvatustieteet; 1. Oulu: Oulun yliopisto.

- Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja (toim.) (2003) Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo Helsinki: WSOY.
- Pieniä kertomuksia hyvinvointivaltion siviilioikeudesta. (2000) Helsinki: Werner Söderström lakitieto.
- Puonti, Annamaija, Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) (2004) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi.
- Raninen, Sari & Takalo, Tuula (2007) Psykologina koulussa. Persona Grata; 14. Helsinki: Edita.
- Raunio, Kyösti (2006) Syrjäytyminen: sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Reinikainen, Eija (2007) Leimatut lapset: kun koulu ei ymmärrä. Helsinki: Otava.
- Roos J. P. (toim.) 2004 Huostaanottokirja. Jyväskylä: Design Nurmisaari.
- Söderholm, Annlis (2000) Lyönti ja laiminlyönti. Julkaisussa: Lastentaudit. - 2. uud. p.. - Helsinki: s. 79–82.
- Söderholm, Annlis, Halila, Ritva, Kivitiie-Kallio, Satu, Mertsola, Jussi, Niemi, Sirkku (toim.) (2003) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim.
- Taskinen, Sirpa (toim.) (2003) Huostaanotto: lastensuojelun asiantuntijaryhmän suositus huostaanotto-prosessin laatua ohjaaviksi yleisiksi ohjeiksi. Oppaita/ Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Stakes.
- Taskinen, Sirpa (2007) Lastensuojelulaki (417/2007): soveltamisopas. Oppaita/ Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 65. Helsinki: Stakes.
- Tilus, Pirjo (2004) Pelistä pois?: huolehtivan koulun haaste. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Toikko, Timo (2005) Sosiaalityön ideat: johdatus sosiaalityön historiaan. Tampere: Vastapaino.
- Törrönen, Maritta (toim.) (2001) Lapsuuden hyvinvointi: yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Helsinki: Pelastakaa lapset - Rädda barnen.
- Valjakka, Eeva (toim.) (2000) Näkökulmia lapsen oikeuksiin Helsinki: Suomen YK-liitto.
- Vaikuta varhain: poliisin hyvät käytännöt varhaisen puuttumisen alueella. Poliisin ylijohdon julkaisusarja/ Sisäasiainministeriö, poliisiosasto 10/2006 Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Niemelä, Pirkko, Siltala, Pirkko & Tamminen, Tuula (toim.) (2003) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY.

Historiikit

Aakula, Pekka (2001) 80 vuotta: Mannerheimin lastensuojeluliiton Porin paikallisyhdistys 1921–2001. Pori: Mannerheimin lastensuojeluliiton Porin paikallisyhdistys.

Asunmaa Martti (toim.)(2001) Oulun raajarikkoisten lastenkodista Lohipadon erityiskouluksi ja palvelukeskukseksi. Oulu: Nuorten vammaisten tukisäätiö.

Jyrkämä, Jouko (2002) Kuuliaisuuden tiellä: Aili ja Ilmari Pitkäsen matkassa Vanha-Tuusjärven kodin syntyvaiheista tähän päivään. Ristiina: Parikanniemen orpokotiyhdistys.

Hauhon lasten kanssa: Mannerheimin lastensuojeluliiton Hauhon yhdistys ry 1923–2003. Hauho: Mannerheimin lastensuojeluliiton Hauhon yhdistys.

Karppinen, Leena (2004) Ruusun askelin: Kasvattajaopiston eilisestä Osa: Osa I: Johdattajat Ruusu Heinisen elämä ja Kasvattajaopiston Sortavalan kausi 1918–1939. Piekämäki: Leena Karppinen.

Ketola, Eino(2002) Arjen onni: Nikinharjun lastenkoti 1952–2002. Hyvinkää: Nikinharjun kuntayhtymä (Gummerus).

Korpi, Kalle (2004) Uudenkartanon kasvatuslaitoksesta Limingan koulutuskeskukseksi: kasvatusta, hoitoa ja opetusta vuodesta 1829. Liminka: Limingan koulutuskeskus.

Kuusiluoma, P. T.(2002) Hoivaa, huoltoa ja huvia: MLL Naantali 1922–2002. Naantali: Mannerheimin lastensuojeluliiton Naantalil paikallisyhdistys.

Lehikoinen, Päivi (2001) Lapsen hyvälle huomiselle: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri 1951–2001. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Lövgren, Virva (toim.)Mannerheimin lastensuojeluliiton Satakunnan piirin historiikki 1950–2000 Pori: Mannerheimin lastensuojeluliiton Satakunnan piiri.

Mäkelä, Jorma (2003)Mannerheimin lastensuojeluliiton Sauvo-Karunan yhdistys ry.: 70 vuotta toimintaa lasten, nuorten ja perheiden hyväksi. Sauvo: Mannerheimin lastensuojeluliiton Sauvo-Karunan yhdistys.

Mäkelä, Ritva (toim.) Työtä lapsen parhaaksi: Mannerheimin lastensuojeluliiton Lempäälän yhdistys ry 1922–2002 (2002) Lempäälä: Mannerheimin lastensuojeluliitto, Lempäälän yhdistys.

Mäkipentti, Leila (2003) Keuhkotautisista sosiaaliopoihin: Helsingin diakonissalaitoksen Pitäjänmäen lastenkoti 1910–2000. Helsingin diakonissalaitos. Helsinki: Kirjapaja.

Niemelä, Martti & Saarela, Pertti (toim.) (2006) Näköaloja nuorille: Nuorten ystävät -säätiön toiminta 1991–2005. Raportteja/ Nuorten ystävät ry; 2/2006. Oulu: Nuorten ystävät.

Niemelä, Martti(2002) Tukea matkalla aikuisuuteen: Erytishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry.- Specialvårdorganisationernas förbund EHJÄ rf. 20 vuotta. Helsinki: Erytishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ.

Pekkanen, Marja-Liisa (2000) Naulakallion hoito- ja kasvatuskodit 40 vuotta. Helsinki: Nuorten työkoti.

Raiskio, Teuvo (2003) Pahatapaisten lasten auttamisesta perhetyöhön: lasten- ja nuor-
tenhuollon järjestötoimintaa Oulun seudulla vuosina 1907–2003. Pohjois-Suomen
sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja; 9. Oulu: Pohjois- Suomen sosiaalialan
osaamiskeskus.

Roms, Jussi (2003) Lapsen parhaaksi 80 vuotta: Mannerheimin lastensuojeluliiton
Vihdin yhdistys 1923–2003. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Salonen, Torsti (2002) Vuosisata lastensuojelua Outamonmäen vaiheilla. Helsinki:
Helsingin kaupungin Outamon oppilaskoti.

Sirén, Hanna & Järvinen, Anu (2005) Ruokaa ja rinnalla kulkemista: Parasta lapsille
ry yhteiskunnan muutoksessa. Helsinki: Parasta lapsille.

Tarkkinen Sirpa (toim.) (2004) Vaatimaton koti täynnä lämpöä ja aurinkoa -
lastenkotityötä 150 vuotta Vaasassa. Vaasa.

Vehkalahti, Kaisa (2004) Kissanpäiviä ja koulunkäyntiä. 110 vuotta kasvatustyötä
Vuorelan koulukodissa. Nummela: Vuorelan koulukoti.(Gummerus).

Ammattilehdet ja yhdistysten lehdet

Perheterapia-lehteä julkaisee Suomen Mielenterveysseuran Koulutuskeskus. Lehti on
perheterapiaa ja perhe- ja verkostokeskeistä työtä tekevien terveydenhuollon, sosiaa-
lihuollon, opetus- ja kasvatustieteen sekä mielenterveyspsykologian ammattilehti.

Sosiaaliturva on sosiaalialan riippumaton ammattilehti, jota julkaisee Huoltaja-
säätiö. Lehti on ollut jo vuodesta 1912 sosiaalialan eri ammattiryhmien ja luottamushenkilöi-
den keskeinen tietolähde ja keskustelufoorumi. Vuonna 2007 lehti täyttää 95 vuotta.
Lehti ilmestyi Köyhäinhuoltolehti nimisenä vuoteen 1918 ja sen jälkeen Huoltaja-
nimellä vuoteen 1976. Sosiaaliturvan aihepiiri ulottuu lasten ja perheiden palveluista
vanhustenhuoltoon, sosiaalialan käytännön työstä hallintoon ja johtamiseen.

Lapsen maailma -lehteä julkaisee Lastensuojelun Keskusliitto, joka toimii yhteiskun-
tapoliittisena vaikuttajana lapsia koskevassa päätöksenteossa. Lastensuojelun Keskus-
liitto luotaa yhteiskuntaa lapsen ja lastensuojelun näkökulmasta ja toimii lastensuoje-
lunkehittäjänä. Keskusjärjestön jäsenenä on 87 järjestöä ja 35 kuntaa tai kuntayhty-
mää.

Perhehoito-lehti kertoo ajankohtaisimmat perhehoidon tiedot, uudistukset ja uutiset.
Lehti tavoittaa lähes 3 000 sijaisvanhempaa/ perhehoitajaa ja lisäksi lehti menee noin
9 000 muuhun talouteen ja viranomaisille. Perhehoitoliitto on valtakunnallinen sijais-

vanhempien ja perhehoitajien liitto. Sillä on 29 alueellista jäsenyhdistystä. Suoraan Perhehoitoliittoon ei voi kuulua henkilöjäsenenä, vaan henkilön on liityttävä liiton jäsenyhdistykseen. Liitto on perustettu 1983, ja sen jäsenyhdistykseen kuuluu noin 3 700 jäsentä. Perhehoitoliitto ei ole ammattijärjestö. Se saa suuren osan rahoituksestaan Raha-automaattiyhdistykseltä.

Haaste- lehti kertoo rikoksista ja rangaistuksista, rikoksen tekijöistä ja uhreista, rikosentorjunnasta, lainsäädännöstä, tutkimuksesta sekä käytännön työstä Suomessa ja muualla. Lehdessä julkaistaan asiantuntija-artikkeleita, kannanottoja, haastatteluja, uutisia sekä kuvauksia paikallisesta rikosentorjuntatyöstä. Lehteä julkaisevat oikeusministeriö ja rikosentorjuntaneuvosto.